

[VROUWENRAAD]

[Middaglijnstraat 10 – 1210 Brussel]

[www.vrouwenraad.be]

[info@vrouwenraad.be]

[02 229 38 19]

Resolutie 1325 van de VN-Veiligheidsraad: uitvoering in Vlaanderen
Handboek voor parlementairen en het beleid

“Men kan slechts op zinvolle wijze werken aan vredesopbouw en postconflict initiatieven indien er voldoende aandacht wordt besteed aan de genderspecten van oorlog en conflict. De uitvoering van Resolutie 1325 is hiertoe een zeer belangrijk instrument.”

Prof. dr. Katlijn Malfliet, voorzitter van de Nederlandstalige Vrouwenraad en voorzitter van het Belgisch Platform 1325

Woord vooraf

In 2000 aanvaardt de VN-Veiligheidsraad Resolutie 1325 over vrouwen, oorlog en vrede. Een mijlpaal in de geschiedenis, want voor het eerst erkent de Veiligheidsraad de genderdimensies van oorlog en vrede. Hij veroordeelt geweld tegen vrouwen en erkent verkrachting als oorlogswapen. Hij benadrukt het belang van respect voor vrouwenrechten en van de participatie van vrouwen aan vredesopbouw.

Vrouwen zijn niet alleen slachtoffers, zo stellen de Verenigde Naties, zij zijn ook onmisbare spelers in vredesprocessen. Daarom eist de resolutie dat alle betrokken actoren, in het bijzonder de lidstaten en instellingen van de VN, initiatieven nemen die verzekeren dat vrouwen een grotere rol krijgen in vredesprocessen, dat ze actiever betrokken worden bij het voorkomen van geweld en oorlog, bij onderhandelingen en bij de postconflict reconstructie van hun land. Drie bekommernissen staan hierbij centraal: participatie, preventie van geweld en bescherming van rechten van vrouwen.

Meer dan tien jaar na de uitvaardiging van Resolutie 1325 laat de uitvoering nog te wensen over. Er werden wel initiatieven genomen en instrumenten ontwikkeld voor de implementatie van de resolutie, vooral op niveau van de Veiligheidsraad en de Verenigde Naties, maar deze zijn soms weinig bekend en worden niet of onvoldoende geïntegreerd in de praktijk van het beleid. Staten en deelstaten hebben nochtans een belangrijk aandeel in de uitvoering van Resolutie 1325 en in de integratie van deze instrumenten in hun beleid. In dit 'handboek' vindt u daarom een overzicht van de belangrijkste dwingende instrumenten, geïllustreerd met modelvoorbeelden en handvaten voor het beleid, met bijzondere aandacht voor Vlaanderen.

De eerste hoofdstukken geven een overzicht van de context en de inhoud van Resolutie 1325. In het eerste hoofdstuk worden de rollen en posities van vrouwen in oorlog en vrede beknopt geschetst. Er wordt aangegeven waarom participatie van vrouwen en steun voor vrouwenorganisaties belangrijk is en u vindt er enkele kerncijfers over verschillende aspecten van de thematiek. Het tweede hoofdstuk schetst de geschiedenis en evolutie van de resolutie. Het bevat een overzicht van de bepalingen van Resolutie 1325 en haar volgresoluties (1820, 1888, 1889 en 1960) en van de bijbehorende verplichtingen voor staten, naast een overzicht van dwingende richtlijnen en aanbevelingen voor het beleid.

Hoofdstuk drie gaat dieper in op enkele strategisch belangrijke uitdagingen voor het beleid, gekoppeld aan de zogenaamde drie 'P's': participatie, preventie van (seksueel) geweld en protectie van mensenrechten van vrouwen, geïllustreerd met enkele modelvoorbeelden. Er wordt aandacht besteed aan onder meer politieke participatie, geweld en straffeloosheid, (re)organisatie van politiediensten en de uitwerking van nationale actieplannen.

Eén van de uitdagingen is de nood aan meer concrete maatregelen voor de implementatie van Resolutie 1325 door de nationale overheden. In hoofdstuk vier wordt aangegeven welke initiatieven parlementairen vanuit hun mandaat kunnen nemen. In hoofdstuk vijf, ten slotte, wordt ingegaan op wat Vlaanderen kan doen en worden enkele beleidssuggesties opgesomd.

Inhoud

Woord vooraf

Inhoud

Lijst met afkortingen en organisaties

Hoofdstuk 1. Vrouwen, oorlog en vrede

1.1 Rollen en positie van vrouwen in oorlog en vrede

1.1.1 Vrouwen als slachtoffers

1.1.2 Vrouwen als actoren

1.2 Participatie en empowerment van vrouwen: voorwaarde voor duurzame vrede

1.2.1 De rol van vrouwenorganisaties

Hoofdstuk 2. Resolutie 1325 en haar volgresoluties: 1820, 1888, 1889 en 1960

2.1 Resolutie 1325 van de VN-Veiligheidsraad

2.1.1 Inhoud van de resolutie

2.1.2 Belang van de resolutie

2.2 Context en referentiekader van Resolutie 1325

2.2.1 Een andere internationale constellatie

2.2.2 De jaren '90: decennium van mensenrechten en vrouwenrechten

2.2.3 Ontwikkeling van de internationale jurisdictie

2.3 Tien jaar evolutie 1325: Resoluties 1820,1888, 1889 en 1960, Nationale

Actieplannen en indicatoren

2.3.1 Resolutie 1820

2.3.2 Resolutie 1888

2.3.3 Resolutie 1889

2.3.4 Resolutie 1960

2.3.5 Nationale Actieplannen

2.3.6 Indicatoren

2.4 Richtlijnen voor de implementatie van Resolutie 1325

2.4.1 Rapporten van de VN Secretaris-Generaal aan de VN-Veiligheidsraad

2.4.2 Besluiten van de zittingen van de VN-Commissie Status van de Vrouw

2.4.3 Aanbevelingen van het CEDAW-comité

Hoofdstuk 3. Uitvoering van Resolutie 1325: strategische maatregelen en acties

3.1 Participatie

3.1.1 Uitdagingen

3.1.2 Strategieën

3.2 Protectie

3.2.1 Uitdagingen

3.2.2 Strategieën

3.2.2.1 Afstemming van het nationaal recht op internationale standaards

3.2.2.2 Stop de straffeloosheid voor geweld op vrouwen

3.2.2.3 Hervorming van de veiligheidssector	
3.2.2.4 De integratie van een genderdimensie in DDR-processen	
3.3 Preventie	
3.3.1 Uitdagingen	
3.3.2 Strategieën	
3.4 Nationale Actieplannen in uitvoering van Resolutie 1325	
3.4.1 Voorwaarden voor een goed opgesteld Nationaal Actieplan 1325	
3.4.1.1 Algemene vereisten	
3.4.1.2 Formele voorwaarden en kritische succesfactoren	
3.4.1.3 Kritische succesfactoren	
3.4.2 Checklist voor de opstelling van een Nationaal Actieplan 1325	
Hoofdstuk 4. De rol van parlementen. Richtlijnen en aanbevelingen voor actie	
4.1 Aansluiting bij het internationale en regionale regulerende kader inzake vrouwen, vrede en veiligheid	
4.2 Ontwikkeling en toepassing van wetgeving	
4.3 Ontwikkeling van een nationaal actieplan voor vrouwen, vrede en veiligheid	
4.4 Genderbudgetting	
4.5 De parlementaire controle op het beleid van de regering	
4.6 Dialoog met de civiele maatschappij, in het bijzonder met de vrouwenbeweging	
4.7 Internationale en regionale parlementaire samenwerking	
Hoofdstuk 5. Uitvoering van Resolutie 1325 in Vlaanderen. Suggesties voor het beleid	
5.1 Een Vlaamse verantwoordelijkheid	
5.2 Suggesties voor het Vlaams beleid	
5.2.1 Verhoogde participatie van vrouwen aan politieke besluitvorming	
5.2.2 Een democratisch buitenlands beleid met aandacht voor participatie en protectie van mensenrechten van vrouwen	
5.2.3 Meer en versnelde doorstroming van vrouwen naar topfuncties in de administratie	
5.2.4 Een sterkere nadruk op gelijkheid v/m in het onderwijs	
5.2.5 Afstemming van het ontwikkelingsbeleid op de bevordering van gelijkheid v/m	
5.2.6 Decretale verankering van de mainstreaming van een gelijkheidsperspectief v/m in alle beleid	
5.2.7 Bijsturing van het decreet over het Vlaams Vredesinstituut	
5.2.8 Een aangehouden mediaproject dat gelijkheid v/m promoot	
5.2.9 Integratie van vrouwenrechten en gelijkheid v/m in vredeseducatie en in alle door Vlaanderen gesteunde vredesinitiatieven	
5.2.10 Preventie en bestrijding van geweld op vrouwen	
Bijlagen	

- I. Overzicht van internationale mensenrechtenstandaards
- II. Aanbevolen lectuur
- III. Interessante websites
- Colofon

Lijst met afkortingen en organisaties

CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (1979)/Verdrag tot uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (1979), ook Vrouwenrechtenverdrag genoemd
CEDAW-comité	Toezichthoudend comité bij het CEDAW-verdrag
CSW	Commission on the Status of Women/VN-Commissie Status van de Vrouw
DAW	Division for the Advancement of Women/Afdeling voor de bevordering van de positie van vrouwen (nu deel van UN Women)
DDR	Demobilisation, Disarmament, Reintegration/Demobilisatie, Ontwapening, Re-integratie
DRC	Democratische Republiek Congo
DPKO	Department for Peace Keeping Operations/VN-Afdeling voor Vredesoperaties
ECOSOC	Economic and Social Council/Economische en Sociale Raad van de VN
INSTRAW	International Research and Training Institute for the Advancement of Women/Internationaal instituut van de VN voor onderzoek en vorming ter bevordering van de rechten van de vrouw (nu deel van UN Women)
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
NAP	Nationaal Actieplan
NAP 1325	Nationaal Actieplan in uitvoering van Resolutie 1325
OSAGI	Office of the Special Adviser on Gender Issues/Bureau van de Bijzondere Adviseur voor genderkwesties (nu deel van UN Women)
SSR	Security Sector Reform/Hervorming van de veiligheidssector
UN/VN	United Nations/Verenigde Naties
UNIFEM	UN Development Fund for Women/VN-Ontwikkelingsfonds voor vrouwen (nu deel van UN Women)
UN Women	UN Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women/VN-afdeling voor gendergelijkheid en empowerment van vrouwen
V/M	Vrouwen/Mannen

Hoofdstuk 1

Vrouwen, oorlog en vrede

1.1. Rollen en positie van vrouwen in oorlog en vrede

Relaties en machtsverhoudingen tussen vrouwen en mannen en opvattingen over vrouwelijkheid en mannelijkheid (normen en percepties) bepalen hun respectieve rollen en positie in de samenleving. Dit verklaart ook waarom het oorlogsgeweld vrouwen extra hard treft.

“We zagen een continuüm van geweld dat het leven van vrouwen verwoest, tijdens en na de oorlog. Terugblikkend realiseren we ons hoe weinig we voorbereid waren op de enorme omvang van het geweld: het duizelingwekkend aantal vrouwen dat brutale verkrachtingen, seksuele uitbuiting, seksuele verminking, foltering en de vlucht tijdens de oorlog overleefd hadden. De immoraliteit en ontaardheid van de daden. En de totale uitsluiting van vrouwen uit vredesprocessen.”

Elisabeth Rehn en Ellen Johnson Sirleaf in ‘Women, War and Peace’ (2002)

1.1.1. Vrouwen als slachtoffers

In alle recente conflicten zijn vrouwen op grote schaal slachtoffer van (seksueel) geweld. Dit is niet alleen te wijten aan de oorlogsomstandigheden. Vrouwen hebben niet dezelfde status als mannen in de samenleving. Tijdens gewapende conflicten nemen bestaande vormen van geweld en discriminatie van vrouwen en meisjes sterk toe.

Vrouwen en meisjes zijn kwetsbaar voor alle vormen van oorlogsgeweld, maar vooral voor seksuele uitbuiting en geweld zoals seksuele foltering, (groeps)verkrachting, gedwongen zwangerschap of abortus, (seksuele) slavernij, bewuste besmetting met aids, gedwongen prostitutie en mensenhandel... .

Geweld en seksueel geweld op vrouwen en meisjes zijn geen nevenverschijnselen van de oorlog. Seksueel geweld is een doelbewuste strategie die niet alleen vrouwen, maar de hele gemeenschap treft.

Door vrouwen en meisjes te verkrachten worden ook mannen geraakt, worden gezinnen, families en hele gemeenschappen ontwricht. Vanuit de traditionele opvattingen op cultureel gebied worden deze vrouwen en meisjes immers vaak als onhuwbaar gezien. Ze worden verstotenen, paria's met of zonder ongewenste kinderen, bijzonder kwetsbaar en met weinig toekomstperspectief.

In de context van gewapende conflicten nemen ook mensenhandel en prostitutie sterk toe. Vooral vrouwen en kinderen zijn hiervan het slachtoffer. Het gebrek aan openbare orde, justitie, politiediensten en grenscontroles creëert het kader waarbinnen mensenhandel kan groeien.

Vrouwen en meisjes worden gedwongen zich te prostitueren: ontvoerd en gebruikt als slaven die de troepen seksuele en andere diensten moeten verlenen. Of ze worden hiertoe

gedreven door de nood om te overleven: prostitutie en 'seks als ruilmiddel' zijn een overlevingsstrategie om niet vermoord te worden of om een inkomen, voedsel of bescherming te verwerven.

Mensenhandel en prostitutie zijn niet alleen een zaak van misdaadbendes. Alle legers, rebelligroepen maar ook vredestroepen zijn hierbij betrokken, als 'consument' en soms ook als 'organisator'. De aanwezigheid van vredestroepen op het terrein betekent vaak een nieuwe impuls voor mensenhandel, prostitutie en seksindustrie.

De gevolgen van de oorlog laten zich nog jarenlang voelen: de letsels die vrouwen oplopen zijn vaak blijvend (handicap, onvruchtbaarheid, hiv/aids...) en de trauma's of sociale stigma's blijven jaren nazinderen. Ze worden soms overgedragen op de volgende generaties en kunnen op hun beurt nieuwe conflicten voeden.

Het (seksueel) geweld op vrouwen houdt ook niet op met het zwijgen van de wapens. Daar zijn meerdere verklaringen voor:

- het toenemend geweld in het gezin door de terugkeer van gedemobiliseerde mannen;
- de gemilitariseerde beeldvorming van mannen, voor wie geweld en moord legitieme manieren van machtsuitoefening zijn;
- weinig of geen ordehandhaving;
- wetteloosheid en aanhoudende straffeloosheid;
- de aanwezigheid van vredestroepen, die mensenhandel en prostitutie instandhouden;
- opvattingen over ongelijkheid van vrouwen en mannen;
- de ongelijke machtsverdeling tussen de seksen.

Dé verklaring of onderliggende oorzaak voor het aanhoudend geweld op vrouwen hangt echter samen met de dominante beeldvorming en discriminatie van vrouwen: vooroordelen en discriminerende normen, attitudes, gedragingen, regelgeving en beleid. De idee dat vrouwen ongelijk en minderwaardig zijn doorkruist alle andere mogelijke redenen of verklaringen voor het aanhoudend geweld op vrouwen binnen een algemene context van afnemend geweld in de postconflict periode.

1.1.2. Vrouwen als actoren

"Vrouwen zijn belangrijk voor vrede. Er is geen directere manier om deze simpele waarheid te verwoorden. Als helft van de gemeenschap, als dragende kracht van gezinnen, van stabiliteit in de gemeenschap, als belangrijke economische actor, en als lokale en nationale 'besluitvormers' is de deelname van vrouwen aan alle facetten van vrede en veiligheid essentieel."

Dagmar Schumacher, UNIFEM, AWEPA EU Presidency Seminar, Brussel, 22 oktober 2010

Hoewel vrouwen op verschillende manieren slachtoffer zijn in de oorlog, zijn ze in de eerste plaats 'actor': overlever, gezinshoofd, kostwinner, leidinggevende, verzorger, leraar, vredesactivist... én strijder.

Vrouwen zijn actief betrokken bij de gewapende strijd en het oorlogsgebeuren. Als burger werken ze soms mee aan de verspreiding van haatboodschappen via de media of brengen ze hun kinderen haat voor de 'vijand' bij. Ze vechten mee in reguliere legers en in rebelligroepen. Hun aantal in beide groepen varieert tussen de 10 en 30 % (Tsjeard Bouta,

2005). Vrouwen hebben binnen deze groepen verschillende rollen: vechter, kok, drager, administratieve kracht, spion, partner, seksslaaf... Deze functies zijn niet strikt te scheiden: vrouwen vervullen vaak meerdere rollen tegelijkertijd.

Vrouwen sluiten zich om dezelfde redenen als mannen aan bij legers of rebellengroepen. Typisch voor vrouwen is wel het feit dat sommigen bij de rebellen bescherming zoeken tegen (privaat) geweld en discriminatie. Deze verwachtingen, meer rechten en meer vrijheid, worden echter zelden ingelost.

De oorlog brengt extra lasten, maar creëert ook (nieuwe) kansen voor vrouwen, vooral in samenlevingen die vrouwenrechten (vrijheid en gelijkheid) onderdrukken. Door de (tijdelijke) afwezigheid van mannen worden traditionele rollen en arbeidsverdelingen doorbroken: vrouwen krijgen meer toegang tot betaalde arbeid, verwerven meer autonomie, krijgen meer zeggenschap en een grotere rol in het publieke en sociale leven. Deze breuk met de traditie en de gangbare opvattingen over vrouwen en mannen opent perspectieven voor maatschappelijke verandering en voor meer seksegelijkheid.

Dit betekent evenwel niet dat vrouwen het gemakkelijk(er) hebben om te overleven. Hun arbeidslast neemt sterk toe in oorlogstijd. Vrouwen komen vaak alleen te staan aan het hoofd van het gezin/de familie en worden de enige kostwinner. Een positie die veelal bemoeilijkt wordt door een discriminerende praktijk: beperkte of geen eigendomsrechten op grond of bezit van andere productiemiddelen zijn voor vrouwen één van de grootste obstakels om te overleven.

Bovendien maakt de oorlog de arbeid - het werk op het land, de zorg voor het vee, de verkoop van producten, het halen van water, het zoeken van brandhout, de zorg voor de kinderen...- gevaarlijk en onzeker. De moeilijke omstandigheden waarin vrouwen moeten zien te overleven, drijven hen naar slecht betaalde jobs in de informele sector (aangezien de formele sector vaak ophoudt te bestaan), maken van hen een gemakkelijke 'prooi' of dwingen hen in de prostitutie en de seksindustrie.

Heel wat vrouwen en vrouwenorganisaties zijn actief betrokken bij informele vredesprocessen. Dit heeft deels te maken met de 'zorgende' rol van vrouwen en deels met het feit dat vele vrouwen en vrouwenorganisaties in oorlogstijd de rol en taken van publieke instellingen overnemen: zorg voor ouderen, zieken, ontheemden, vluchtelingen, onderwijs...

Vrouwen organiseren zich en ontwikkelen nieuwe strategieën om te kunnen voorzien in de eigen behoeften en in de behoeften van hun gezin/familie en van de gemeenschap. Ze werken vaak intensief samen met internationale organisaties, ijveren voor respect voor mensen- en vrouwenrechten in vredesakkoorden en moedigen vrouwen aan om deel te nemen aan verkiezingen. Dit informele vredeswerk van vrouwen aan de basis vertaalt zich echter weinig of niet in een plaats aan de officiële onderhandelingstafel.

De meeste (politieke) instellingen en structuren zijn, zowel in tijden van oorlog als daarbuiten, geneigd om vrouwen uit te sluiten. Deze uitsluiting gebeurt bewust, maar nog veel vaker onbewust: ze hangt samen met de heersende opvattingen en cultuur binnen die instellingen. Zo ligt bij vredesonderhandelingen de focus meestal eenzijdig op de vechtende

partijen en op een militair vredesconcept, het zwijgen van de wapens en de verdeling van de macht onder de 'krijgsheren'. Als gevolg hiervan worden vrouwen weinig of niet betrokken bij formele vredesprocessen.

1.2. Participatie en empowerment van vrouwen: voorwaarde voor duurzame vrede

Onderzoek heeft aangetoond dat gemengde groepen, met een evenwichtige deelname van vrouwen en mannen, betere resultaten boeken in onderhandelingen. Meer zelfs, zonder gelijkheid van vrouwen en mannen zijn duurzame vrede en ontwikkeling onmogelijk.

De gelijke inbreng van vrouwen in alle fasen en facetten van het vredesproces is de enige manier om ervoor te zorgen dat de 'vrede' de belangen van de bevolking weerspiegelt en dat het democratiseringsproces zich duurzaam verankert in de samenleving. Dit is echter niet alleen een kwestie van getallen.

Vrouwen dragen vanuit hun maatschappelijk bepaalde rol en positie op een andere manier bij aan het vredesproces. Omdat vrouwen oorlog anders ervaren, schuiven ze niet dezelfde prioriteiten naar voren als 'de mannen' aan de onderhandelingstafel.

In de praktijk geven ze vanuit hun zorgende rol in de samenleving voorrang aan armoedebestrijding, onderwijs en respect voor mensenrechten als prioriteiten voor de heropbouw van het land. Ze brengen ook kwesties van vrouwenrechten, schendingen van mensenrechten en zorg voor de slachtoffers van seksueel geweld ter sprake.

Participatie van vrouwen aan onderhandelingen bevordert het vredesproces. Vanuit hun gemeenschappelijke belangen als vrouw zijn ze er op het terrein dikwijls in geslaagd om coalities te vormen en bruggen te slaan over verscheurende politieke, etnische of religieuze breuklijnen heen.

"Vrouwen kennen als geen ander de tol die conflicten eisen en zijn vaak ook beter in staat dan mannen om ze te voorkomen of op te lossen. Al generaties lang treden vrouwen op als pleitbezorgers voor de vrede, zowel in de huiselijke sfeer als in de bredere samenleving. Zij hebben een doorslaggevende rol gespeeld dankzij hun talent om bruggen te slaan in plaats van muren op te trekken. Ook zijn zij onvervangbaar gebleken bij het in stand houden van het maatschappelijk bestel wanneer gemeenschappen verscheurd raakten..."

Kofi A. Annan, VN Secretaris-Generaal, Verklaring voor de VN-Veiligheidsraad, 24 oktober 2000

Er is ook gebleken dat meer participatie van vrouwen en van vrouwenorganisaties ervoor zorgt dat vredesakkoorden duurzamer en breder gedragen worden. Dit komt omdat vrouwen de belangen van een grote bevolkingsgroep weerspiegelen.

Participatie van vrouwen is echter evenzeer belangrijk om ervoor te zorgen dat in afspraken over vrede en heropbouw ook rekening gehouden wordt met de noden en specifieke behoeften van vrouwen. De deelname van vrouwen aan processen, zoals het (her)schrijven

van de grondwet en van andere wetgeving, is in de praktijk van essentieel belang gebleken voor de veiligstelling van de belangen en rechten van vrouwen op lange termijn.

Het is daarom belangrijk om een beleid uit te werken en programma's te ontwikkelen die gelijke rechten en kansen voor vrouwen vooropstellen en promoten, die rekening houden met v/m-verschillen en die vrouwen de 'tools' verschaffen om op gelijke manier deel te nemen aan alle facetten van de heropbouw van het land en van het maatschappelijk leven.

Empowerment van vrouwen via wetgeving, vorming, toegang tot betaalde arbeid, de creatie en/of stevige ondersteuning van structuren voor gelijkheid v/m, budgetten, programma's en structuren, en steun voor vrouwenorganisaties vormen de sleutel tot dit beleid.

1.2.1. De rol van vrouwenorganisaties

In alle conflicten zien we dat vrouwenorganisaties een cruciale rol spelen inzake mensenrechten, empowerment en participatie van vrouwen. Ze zijn vaak pioniers die vrouwen vormen en een stem geven, zowel lokaal als nationaal. Vrouwenorganisaties werken aan de deelname van vrouwen aan het maatschappelijk en politieke leven en voeren actie om meer vrouwen bij de besluitvorming te betrekken.

Ze ijveren voor de bescherming van de mensenrechten van vrouwen en zetten zich in voor preventie van geweld. Ze trekken zich het lot aan van de slachtoffers van geweld en ijveren voor een stopzetting van de straffeloosheid. Ze komen op voor de belangen van arme vrouwen en stellen een gemeenschappelijk gedragen ontwikkelingsagenda op.

Zo leggen ze de basis voor een stevige en meer inclusieve civiele en politieke samenleving, essentieel voor effectieve en duurzame heropbouw en ontwikkeling.

"Tijdens de vredesonderhandelingen waren het de vrouwen onder de topleiders die kozen voor het pad van de vrede. ... Ook de niet-gouvernementele organisaties die opkwamen voor vrouwenrechten hebben in die tijd hierin een belangrijke rol gehad. Ze organiseerden vele activiteiten waaronder rondetafels, publieke meetings en hulpacties voor behoeftigen. Bij al deze projecten waren vrouwen van verschillende 'etnische' achtergrond en oorsprong betrokken, die zo in contact bleven met elkaar, zelfs al hadden ze tegengestelde visies over wat er in hun land gebeurde. Het was niet gemakkelijk, maar het was onmisbaar; ze overbrugden de 'etnische' breuklijnen en droegen bij tot een snellere verzoening en meer tolerantie".

Ilinka Mitreva, minister van Buitenlandse Zaken van de Republiek Macedonië, symposium 'Building peace – Empowering Women', Wenen, 6-7 april 2006

De rol van vrouwenorganisaties is veelzijdig. Hij reikt verder dan vertegenwoordiging van vrouwenbelangen en sensibilisering van lokale gemeenschappen. Vrouwenorganisaties verlenen diensten aan de bevolking, aan armen, aan (plattelands)vrouwen en kinderen. Dikwijls vullen ze de gaten, daar waar geen 'staat' of publieke dienstverlening meer is om een antwoord te bieden op de problemen en behoeften van vrouwen, hun gezinnen, families en gemeenschappen.

Hun dienstverlening bestrijkt een breed spectrum: van strijd en juridische steun voor vrouwenrechten, over zorg voor gezondheid, ouderen en kinderopvang, economische en concrete hulp (juridisch, medisch, voedsel...) tot onderwijs en vorming.

Vrouwenorganisaties zijn ook dikwijls pleitbezorgers van vrede. Vaak zijn het pioniers die zich inzetten voor verzoening tussen 'vijandige' groepen of staten. In vele conflicten slagen ze er in om over 'grenzen' en specifieke belangen heen een gemeenschappelijke agenda op te stellen voor heropbouw van de samenleving en respect voor mensenrechten van vrouwen.

De 'grensoverschrijdende' contacten met gelijkgezinde groepen verschaffen hun ook een betere kijk op de situatie en op gemeenschappelijke problemen van de bevolking, van de 'gewone' mensen. Zo krijgen vrede en duurzame ontwikkeling een centrale plaats binnen de vrouwenbeweging en vrouwenrechtenstrijd.

Vrouwenorganisaties zijn partners in het democratiseringsproces: zij kunnen de uitvoering van Resolutie 1325 van de VN-Veiligheidsraad concreet mee vormgeven op het terrein. Ze brengen expertise in, beschikken over zeer veel informatie, treden op als 'waakhond', verwoorden de aspiraties van vrouwen als groep, faciliteren de dialoog met de civiele samenleving en promoten initiatieven voor vrouwenrechten en gendergelijkheid. Hun bijdrage aan vrede en ontwikkeling van de samenleving is van onschatbare waarde. Hun werk en projecten verdienen dan ook alle steun.

Enkele feiten en cijfers

Over vredesonderhandelingen

- ✓ *De betrokkenheid van vrouwen bij vredesonderhandelingen blijft anekdotisch. Slechts 7,6 % van de onderhandelaars, 3,2 % van de bemiddelaars, 5,5 % van de getuigen en 2,5 % van de ondertekenende partijen in 24 grote vredesprocessen na 1992 waren vrouwen. (I)*
- ✓ *Onderzoek van UNIFEM van 585 vredesakkoorden onthulde dat slechts 92 vredesakkoorden, of 16 %, melding maken van vrouwen of gender. (I)*
- ✓ *Tot vandaag hebben de Verenigde Naties nog nooit een vrouw als hoofdonderhandelaar van een vredesmissie aangeduid.(II)*

Over politieke besluitvorming

- ✓ *In 2010 hebben 43 landen de door de VN in het begin van de jaren '90 geformuleerde doelstelling van 30 % vrouwen in het parlement bereikt. Wereldwijd zetelen 19,1 % vrouwen in de parlementen. Een lichte terugval t.o.v. 2009, maar nog steeds een verbetering t.o.v. 2000. In de helft van nieuw samengestelde kamers in 2010 werd vooruitgang geboekt en werden meer vrouwen verkozen, maar in 28,9 % van de gevallen is er sprake van achteruitgang. (III)*
- ✓ *Vrouwen zijn in de 'minderheid' als Belgische vertegenwoordigers in het buitenland, ze zijn vaker contractueel tewerkgesteld en bezetten minder topposities. Eind 2010 bedroeg de globale verhouding globaal 73 % mannen tegenover 27 % vrouwen, met een verhouding van 78;63 % mannen tegenover 21,37 % vrouwen bij statutair benoemden en van 51,23 % vrouwen tegenover 48,67 % mannen bij contractueel aangestelden. Ook qua functie zijn er grote verschillen. Slechts 77 van de 434 diplomaten (17,74 %), 11 van de 119 ambassadeurs en consuls-generaal (9,2 %) en 10 (14,49 %) van de 69 attachés ontwikkelingssamenwerking zijn vrouwen. (V)*

Over budgetten en beleid

- ✓ *In 2011 beschikte UN Women over een budget van 235 miljoen dollar.(VI) In 2010 stegen de militaire uitgaven verder met 1,3 % tot 1.630 miljard dollar. (VII)*
- ✓ *Uit UNIFEM onderzoek van 'postconflict needs assessments' blijkt dat 36 % van de toelichtingen bij de begroting melding maken van gender, maar aan slechts 16 % daarvan zijn ook concrete doelstellingen, outputs of indicatoren gekoppeld en minder dan 8 % van de budgetvoorstellen bevatten ook maatregelen die tegemoetkomen aan de specifieke behoeften van vrouwen. (II)*
- ✓ *Eind 2011 hadden 34 landen een Nationaal Actieplan voor de uitvoering van Resolutie 1325.*

Over (seksueel) geweld

- ✓ *Globaal worden wereldwijd tot 70 % (7 op 10) vrouwen slachtoffer van fysiek en/of seksueel geweld door mannen. Geweld is een belangrijke oorzaak van handicap en mortaliteit bij meisjes en vrouwen tussen 15 en 44 jaar. (II)¹*
- ✓ *Van de 300 vredesakkoorden (m.b.t. 45 conflicten van na 1989) die UNIFEM onderzocht, vermelden slechts 18 akkoorden seksueel geweld. (I)*
- ✓ *Seksueel geweld is de minst veroordeelde oorlogsmisdaad. Achttien uitspraken van het Internationaal Straftribunaal voor ex-Joegoslavië hadden te maken met seksueel geweld. Het aantal is nog lager voor de andere hoven: 8 voor het Internationaal Straftribunaal voor Rwanda en 6 voor het Bijzondere Hof voor Sierra Leone. (II)*

¹ Bronnen: (I) Diaz, Pablo Castillo et al. (2010) 'Women's Participation in Peace Negotiations', UNIFEM; (II) Website UN Women – Gender Issues: Women, War and Peace and VAW, Facts and Figures, January 2012; (III) Interparlementaire Unie (2010) 'Women in Parliament. The Year in Perspective', IPU; (IV) Peacewomen-Themes: General, Women, Peace and Security: National Implementation; (V) Belgische Senaat, wetgevingsstuk nr. 5–867/1, voorstel van resolutie Sabine de Betune, 18 maart 2011; (VI) Michelle Bachelet, Statement at the 2012 First Regular Session of UN Women Executive Board, January 24th 2012, website UN Women; (VII) Sipri jaarboek 2011

Hoofdstuk 2

Resolutie 1325 en haar volgresoluties: 1820, 1888, 1889 en 1960

2.1. Resolutie 1325 van de VN-Veilighedsraad

Op 31 oktober 2000 aanvaardt de VN-Veilighedsraad Resolutie 1325 over 'vrouwen, oorlog en vrede'. De resolutie komt er op voordracht van Namibië en wordt aangenomen met eenparigheid van stemmen. Resolutie 1325 is een bindend besluit van de Veilighedsraad. Alle Lidstaten zijn verplicht om de bepalingen ervan na te leven.

2.1.1. Inhoud van de resolutie

Resolutie 1325:

- erkent de enorme impact van oorlog op vrouwen en de rol en rechten van vrouwen om mee te beslissen over hun eigen leven en over de toekomst van hun land;
- vraagt initiatieven te nemen om de participatie van vrouwen aan vrede te verhogen;
- vraagt meer aandacht voor de behoeften, belangen en vredesinitiatieven van lokale vrouwen;
- benadrukt het belang van respect voor de mensenrechten en gelijke rechten van vrouwen en mannen en het belang van de integratie van een genderperspectief in het beleid;
- bevestigt de belangrijke rol van vrouwen als 'vredesactor' en het belang van gelijke deelname van vrouwen aan vredesprocessen en (her)opbouw van staten en gemeenschappen;
- vraagt om op te treden tegen (seksueel) geweld op vrouwen, waaronder 'verkrachting als oorlogswapen' en om dit geweld in de mate van het mogelijke uit te sluiten van amnestie;
- wijst op het belang van de ontwikkeling van genderexpertise en van de integratie van een genderperspectief in het vredes- en veiligheidsbeleid.

De bepalingen van de resolutie handelen over de zogenaamde 'drie P's of pijlers':

- **participatie** van vrouwen m.b.t. alle facetten van vrede en veiligheid;
- **protectie** van mensenrechten van vrouwen als groep, inclusief specifieke behoeften en belangen;
- **preventie** van seksueel en ander geweld en preventie van conflicten.

Deze drie 'pijlers' zijn onderling verbonden en overlappen elkaar soms. Ze moeten ook steeds vanuit een genderperspectief bekeken worden. Het gaat hier niet alleen over 'meer vrouwen', maar vooral over de genderdimensie van oorlog en vrede. De nadruk ligt hierbij op vrouwen als 'actor'.

Definities

Wat is gender?

Gender verwijst niet naar de biologische verschillen tussen vrouwen en mannen (= sekse), maar naar de maatschappelijke invulling en de sociaal-culturele constructie van de geslachten.

In alle samenlevingen worden mannelijke en vrouwelijke rollen gecreëerd: opvattingen en waarden over wat passend is voor mannen en vrouwen, over wat 'vrouw-zijn' en 'man-zijn' betekenen. Deze (vaak niet verwoorde) normen beïnvloeden het denken over onszelf en anderen, onze gevoelens en onze handelingen. Deze rollen verschillen naar plaats en tijd. (bron: Vrouwenraad)

Integratie van een genderperspectief

Gender gaat om de machtsrelatie tussen beide seksen (=genderverhoudingen). De integratie van een genderperspectief betekent bijgevolg: rekening houden met de maatschappelijke positie van vrouwen en mannen, hun behoeften, prioriteiten, potentieel en strategieën, alsook met de evolutie van de genderverhoudingen gedurende het hele ontwikkelingsproces. (bron: Vrouwenraad)

Wat is gendermainstreaming?

"Gendermainstreaming is het proces van de inschatting van de gevolgen voor vrouwen en mannen van alle geplande acties, m.i.v. wetgeving, beleid of programma's, in alle sectoren en op alle niveaus.

Het betreft een strategie die tot doel heeft om de bekommernissen en ervaringen van vrouwen, evenzeer als die van mannen, volledig in te sluiten in de planning, uitvoering, monitoring en evaluatie van het beleid en van de programma's in alle politieke, economische en maatschappelijke domeinen, zodat vrouwen en mannen in gelijke mate voordeel hebben en ongelijkheid niet bestendig wordt. Het uiteindelijke doel van mainstreaming is gelijkheid voor vrouwen en mannen.

Mainstreaming omvat seksespecifieke activiteiten en positieve actie wanneer vrouwen of mannen zich in een achterstandspositie bevinden. Seksespecifieke tussenkomsten kunnen exclusief op vrouwen gericht zijn, op vrouwen en mannen samen of enkel op mannen, om hen in staat te stellen op gelijke wijze te participeren en hun een gelijk voordeel te verschaffen. Het betreft noodzakelijke tijdelijke maatregelen die bedoeld zijn om directe en indirecte gevolgen van vroegere discriminatie te bestrijden."

(definitie VN-ECOSOC Raad, aanvaard op 18 juli 1997, zie o.a. rapport A/52/3 van 18 september 1997)

Resolutie 1325 bevat concrete bepalingen die zowel door de VN en haar instellingen als door de Lidstaten en andere betrokken partijen nageleefd moeten worden.

Welke plichten creëert Resolutie 1325?

Staten moeten:

- zorgen voor een grotere vertegenwoordiging van vrouwen op alle niveaus van besluitvorming (regionaal, nationaal en internationaal);
- vrouwen voordragen als kandidaat voor de functies van gezant of speciale vertegenwoordiger van de VN Secretaris-Generaal en hiertoe regelmatig geactualiseerde centrale lijsten aanleggen;
- richtlijnen en materiaal ontwikkelen voor opleidingen over de rechten, bescherming en bijzondere behoeften van vrouwen in nationale trainingsprogramma's voor militair en civiel politiepersoneel;
- meer financiële, technische en logistieke ondersteuning voorzien voor gendertrainingen m.i.v. opleidingen door fondsen en programma's van instellingen van de VN;
- een genderperspectief integreren in vredesonderhandelingen en vredesakkoorden, met bijzondere aandacht voor:

- specifieke behoeften van vrouwen en meisjes bij terugkeerprogramma's en bij re-integratie en wederopbouwprojecten;
 - maatregelen ter ondersteuning van plaatselijke vredesinitiatieven van vrouwen en maatregelen om vrouwen te betrekken bij de implementatie van vredesakkoorden;
 - maatregelen ter bescherming en naleving van de mensenrechten van vrouwen en meisjes, vooral op niveau van de grondwet, het kiesstelsel, politie en justitie.
- het internationaal recht inzake de bescherming van de mensenrechten van vrouwen en meisjes ten volle toepassen en naleven;
 - bijzondere maatregelen nemen ter bescherming van vrouwen en meisjes tegen gendergebonden geweld, verkrachting en andere vormen van seksueel geweld, evenals ander geweld in de context van gewapende conflicten;
 - straffeloosheid stoppen, verdachten van volkenmoord, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden (waaronder seksueel geweld en ander geweld) vervolgen en deze misdaden (zoveel als mogelijk) uitsluiten van amnestiemaatregelen;
 - het humanitaire en civiele karakter van vluchtelingenkampen eerbiedigen en rekening houden met de specifieke behoeften van vrouwen en met de genderdimensie in de opzet en inrichting hiervan (conform Resoluties 1208 en 1296);
 - een genderperspectief integreren in DDR-processen (Disarmament, Demobilization, Reintegration) en rekening houden met de behoeften van personen die afhankelijk zijn van ex-strijders.

Daarnaast creëert de resolutie ook specifieke plichten voor de Verenigde Naties en voor de Veiligheidsraad.

De VN Secretaris-Generaal moet:

- zijn Strategisch Actieplan (A/49/587) voor de bevordering van de deelname van vrouwen aan besluitvorming i.v.m. conflictoplossing en vredesprocessen uitvoeren;
- meer vrouwen benoemen als speciale vertegenwoordigers en gezanten;
- de rol en bijdrage van vrouwen in VN-terreinmissies vergroten;
- seksegebonden aandachtspunten integreren in terreinmissies;
- richtlijnen opstellen en opleidingsmateriaal voorzien m.b.t. bescherming, rechten en bijzondere behoeften van vrouwen, evenals vorming over het belang van participatie van vrouwen aan vredeshandhaving en vredesopbouw;
- een onderzoek voeren naar de impact van gewapende conflicten op vrouwen en meisjes, naar hun rol in vredesprocessen en naar de seksegerelateerde aspecten van vredesprocessen en conflictoplossingen;
- informatie over vrouwen en meisjes opnemen in landenrapporten voor de Veiligheidsraad.

De VN-Veiligheidsraad moet:

- rekening houden met de impact van zijn acties op vrouwen en meisjes;
- tijdens missies ontmoetingen met vrouwengroepen/vrouwenorganisaties voorzien.

2.1.2. Belang van de resolutie

Resolutie 1325 is een mijlpaal in de geschiedenis van de beweging voor vrouwenrechten en vrede, maar ook in de geschiedenis van de VN. Voor het eerst boog de VN-Veiligheidsraad zich over het vraagstuk van vrede en veiligheid in relatie tot de rechten en positie van vrouwen in de samenleving:

- ✓ rechten van vrouwen in gewapende conflicten, bij vredesonderhandelingen en bij de heropbouw van staten worden erkend als een belangrijke kwestie van veiligheid, vrede en ontwikkeling in de wereld, en niet enkel als een vrouwenzaak of vrouwenreis;
- ✓ de formele grens tussen zogenaamd 'zacht' sociaal-politiek beleid en 'harde' veiligheid wordt doorbroken. Dit zorgt voor een belangrijke evolutie. Kwesties van vrouwen, vrede en veiligheid zijn een deel geworden van het formeel VN-discours over veiligheid.

Resolutie 1325 is een bijkomend instrument voor de bevordering van vrouwenrechten en van gendergelijkheid, maar ze is vooral ook een belangrijk instrument voor de realisatie van vrede en duurzame ontwikkeling van gemeenschappen en staten.

De vraag naar integratie van een genderperspectief in vredesprocessen en conflictpreventie en naar gendertrainingen voor alle betrokken actoren draagt bij tot de structurele ontwikkeling van meer gelijkheid v/m. In combinatie met de directe verwijzingen naar het CEDAW-verdrag en naar de aanbevelingen van het Actieplatform van de Vierde Wereldvrouwenconferentie (Peking, 1995) verschaft de resolutie een algemeen beleidskader voor de ontwikkeling van een gelijkekansenbeleid voor vrouwen en mannen.

De nadruk op respect voor mensenrechten, gendergelijkheid en participatie van vrouwen opent een ander en ruimer perspectief op het vredesproces en op ontwikkeling. Een perspectief dat ruimte schept voor het vele 'plaatselijke' vredeswerk van vrouwen in de gemeenschap en dat beter beantwoordt aan de behoeften van de bevolking, waardoor vredesakkoorden een breder draagvlak krijgen. Hierdoor stijgen de kansen op duurzame vrede en ontwikkeling.

Door ruimte te creëren voor de participatie van vrouwen en voor de belangen en organisaties die ze vertegenwoordigen, kan de op macht gerichte agenda van de vechtende partijen bijgestuurd worden. Vrouwen zetten vanuit hun positie en rol in de samenleving andere prioriteiten op de onderhandelingsagenda.

2.2. Context en referentiekader van Resolutie 1325

De route naar de aanvaarding van Resolutie 1325 verloopt deels via het intern proces voor de bevordering van vrouwenrechten binnen de VN en deels via externe ontwikkelingen zoals het einde van de Koude Oorlog, de veranderde aard van gewapende conflicten en de versnelde ontwikkeling van het internationaal recht en van de internationale rechtspraak, tegen een achtergrond van wrede burgeroorlogen in de jaren '90, ook in Europa, waarin vooral burgers – en in het bijzonder vrouwen – getroffen worden. Denk bijvoorbeeld aan de oorlogen in Rwanda of in ex-Joegoslavië.

2.2.1. Een andere internationale constellatie

Het einde van de Koude Oorlog creëert wereldwijd een gevoel van optimisme en hoop: hoop op vrede, op ontwikkeling, op mensenrechten ... en de hoop groeit dat de VN en de Veiligheidsraad hun vredesrol beter zullen kunnen waarmaken. De VN werken aan een nieuwe definiëring van instrumenten voor vrede en veiligheid. In de jaren '90 worden een groot aantal nieuwe VN-vredesoperaties opgezet, met ruime en multifunctionele mandaten, waaronder humanitaire interventies.

Er komt een andere internationale veiligheidsagenda, een andere legitimering van de interventies en een ander veiligheidsconcept. Gebeurtenissen zoals de genocide in Rwanda en de Balkanoorlogen versterken het inzicht dat het nodig is om het veiligheidsbegrip uit te breiden. Het besef groeit dat onder veiligheid ook 'menselijke veiligheid' moet worden verstaan en er ontstaat een notie van legitieme interventie in intrastatelijke conflicten. Principes van staatssoevereiniteit en van niet-inmenging in de interne aangelegenheden van soevereine staten worden eind jaren '90 niet langer als onaantastbaar beschouwd.

In de jaren '90 wordt steeds duidelijker dat de aard van oorlogen drastisch gewijzigd is. Oorlogen zijn steeds meer intrastatelijke conflicten waarbij burgers zowel 'doel' als 'middel' zijn in de strijd en waarbij kindsoldaten, aanvallen op vluchtelingenkampen en seksueel geweld op vrouwen en meisjes systematisch en op grote schaal als wapen worden ingezet. Denk bijvoorbeeld aan Rwanda, ex-Joegoslavië, Somalië, Liberia, DRC... . Deze veranderde werkelijkheid beïnvloedt ook de agenda van de Veiligheidsraad en leidt tot een nieuw type resoluties, nl. thematische resoluties.

Tegelijk blijkt ook de behoefte aan een beter inzicht in de genderdimensie van gewapende conflicten. De twee belangrijkste VN-rapporten, 'An Agenda for Peace' en het 'Brahimi rapport', waren echter genderblind. Om dit recht te zetten organiseert de Division for the Advancement of Women (DAW) doorheen de jaren '90 een reeks ontmoetingen met experts. Het Department of Peacekeeping Operations (DPKO) en het Bureau van de bijzondere adviseur voor genderkwesties (OSAGI) voeren samen een onderzoek naar vredeshandhaving en gendermainstreaming.

Op 31 mei 2000 worden de eerste resultaten van deze studie gepresenteerd tijdens een workshop in Namibië. Deze workshop leidde tot de 'Windhoek Verklaring' en het 'Namibië Actieplan over gendermainstreaming in multidimensionele vredesoperaties'. Beide documenten leveren belangrijke formele input voor het open debat in de VN-Veiligheidsraad op 31 oktober 2000 en in de tekst van Resolutie 1325.

2.2.2. De jaren '90: decennium van mensenrechten en vrouwenrechten

Van bij het ontstaan van de VN staat de bevordering van mensenrechten en van gelijke rechten voor vrouwen en mannen op de agenda. Zowel het Charter van de Verenigde Naties (1945) als de Universele verklaring van de rechten van de mens (1948) verwijzen naar de gelijke rechten van vrouwen. In 1946 werd hiertoe de VN-Commissie Status van de Vrouw (CSW) opgericht.

Tot de belangrijkste verwezenlijkingen van de CSW behoren de aanvaarding van het Verdrag tot uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen oftewel het CEDAW-verdrag (1979) en de aanvaarding van de Verklaring over de uitbanning van geweld op vrouwen

(1993), naast de organisatie van vier Internationale Wereldvrouwenconferenties in de periode 1975-1995. Het thema 'vrouwen en vrede' komt in al deze conferenties aan bod.

De vrouwenorganisaties zetten in 1993 de kwestie van vrouwenrechten in oorlogstijd – waaronder verkrachting en andere vormen van geweld op vrouwen – op de agenda van de Wereldconferentie Mensenrechten in Wenen. Verkrachte vrouwen uit de Balkan getuigen er. De journalisten zorgen voor ruime weerklank in de media. De conferentie bevestigt geweld op vrouwen als een schending van de mensenrechten.

Dit leidt tot de aanstelling van een Bijzondere Rapporteur voor geweld op vrouwen, de oorzaken en gevolgen ervan (besluit 1994/45 van de VN-Commissie Mensenrechten). De eerste rapporteur is Radhika Coomaraswamy. Zij besteedt in haar rapportage aandacht aan alle vormen van geweld op vrouwen in de context van gewapende conflicten, met bijzondere aandacht voor moord, verkrachtingen, seksslavernij en gedwongen zwangerschappen. Haar rapporten (vooral over Rwanda, Joegoslavië en de DRC) leggen de schrijnende situatie van vrouwen in oorlogstijd bloot.

In 1995 vindt in Peking de Vierde Wereldvrouwenconferentie plaats. De deelnemers identificeren 'vrouwen en gewapende conflicten' als één van de twaalf prioritaire en strategische actiedomeinen. De teksten vragen aandacht voor vrouwen als slachtoffer van gewapende conflicten, maar focussen vooral op de belangrijke rol van vrouwen bij conflictbeheersing, onderhandelingen en vredesopbouw. De aangenomen tekst, het Peking-Actieplatform, benadrukt dat alleen gelijke participatie van vrouwen aan besluitvorming een oplossing biedt en verschuift de aandacht naar gender en gendermainstreaming.

"...De gelijke toegang tot en volledige participatie van vrouwen in machtsstructuren en hun volledige betrokkenheid bij alle inspanningen ter voorkoming en oplossing van conflicten zijn van essentieel belang voor de instandhouding en bevordering van vrede en veiligheid. ...Willen vrouwen een gelijke rol spelen in het waarborgen en handhaven van vrede, dan moeten zij politieke en economische zeggenschap krijgen en adequaat vertegenwoordigd zijn op alle niveaus van het besluitvormingsproces. (artikel 134)

Bij de aanpak van gewapende of andere conflicten moet een actief en zichtbaar beleid bevorderd worden, gericht op mainstreaming van een genderperspectief in alle beleidsmaatregelen en programma's, zodat op voorhand een analyse gemaakt wordt van de effecten hiervan op respectievelijk vrouwen en mannen. (art. 141)"

Uit het Actieplatform van de Vierde Wereldvrouwenconferentie, Peking, 1995

De eerste evaluatie van de uitvoering van het Peking-Actieplatform, tijdens de zitting van de CSW (New York, maart 2000), leidt tot een breed gedragen consensus dat het bewustzijn over vrouwenrechten en belangen van vrouwen inzake vrede en veiligheidskwesties dringend aangescherpt moet worden.

Op 8 maart 2000 doet de VN-Veiligheidsraad een publieke uitspraak waarin het verband gelegd wordt tussen gendergelijkheid en vrede en waarin gesteld wordt dat volwaardige participatie van vrouwen aan vredesoperaties essentieel is voor een duurzame vrede.

“... de leden van de Veiligheidsraad erkennen dat vrede onlosmakelijk verbonden is met gelijkheid tussen vrouwen en mannen. Ze bevestigen dat gelijke toegang en volledige participatie van vrouwen aan besluitvormingsstructuren en hun volledige betrokkenheid bij alle inspanningen essentieel zijn om vrede en veiligheid te bewaren. ... De leden van de Veiligheidsraad stellen ook vast dat hoewel vrouwen een belangrijke rol beginnen te spelen in conflictbemiddeling, vredeshandhaving en vredesopbouw, ze nog steeds ondervertegenwoordigd zijn inzake besluitvorming m.b.t. conflicten. Als vrouwen een gelijke rol moeten hebben in veiligheid en het bewaren van de vrede, moeten ze politiek en economisch empowered worden, en adequaat vertegenwoordigd zijn op alle niveaus van besluitvorming, zowel voor en tijdens als na het conflict, m.b.t. vredeshandhaving, vredesopbouw, verzoening en heropbouw”.

Anwarul Karim Chowdhury, persbericht SC/6816, 8 maart 2000

Deze uitspraak is een belangrijke voorbode van Resolutie 1325 en een erkenning van het werk van de vrouwenorganisaties die geijverd hebben voor de aanvaarding van een resolutie over ‘vrouwen, oorlog en vrede’ door de Veiligheidsraad.

2.2.3. Ontwikkeling van de internationale jurisdictie

De aanvaarding van Resolutie 1325 moet ook gezien worden als een fase in het proces van een zich ontwikkelende internationale jurisdictie: internationaal recht als antwoord op het oorlogsgeweld op burgers en als uitdrukking van de wil van staten om mensenrechten ernstig te nemen en de daders van oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid, inclusief seksueel geweld, te straffen. Deze wil is er niet altijd geweest.

Onmiddellijk na WO II (1945-49) bestaat er grote eensgezindheid dat oorlogsmisdadigers niet ongestraft mogen blijven en wordt de strijd tegen straffeloosheid opgevoerd. Oorlogsmisdadigers worden berecht door nationale rechtbanken, maar daarnaast zien in 1945 de eerste twee internationale rechtbanken het licht: het Internationaal Militair Tribunaal in Neurenberg (Duitsland) en het Internationaal Tribunaal voor het Verre Oosten in Tokio (Japan).

De rechtbanken spreken veroordelingen uit voor oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid en misdaden tegen de vrede. In de documenten is er echter nauwelijks iets terug te vinden over seksueel geweld op vrouwen. Dit kwam nochtans veelvuldig voor. Alle partijen waren er schuldig aan. Er zijn wel enkele getuigenissen over seksueel geweld, maar dit heeft nooit aanleiding gegeven tot vervolging en wordt ook niet vermeld in de vonnissen. De gangbare opinie beschouwde dit seksueel geweld als een onvermijdelijke realiteit en neveneffect van de oorlog, niet als een reden tot vervolging.

Dit zal slechts veranderen met de groeiende erkenning van respect voor vrouwenrechten onder druk van de vrouwenbeweging. Begin jaren '90 komt dit proces in een stroomversnelling terecht door de gruwelen van de burgeroorlogen in ex-Joegoslavië (1991-1992) en Rwanda (1994), waarbij seksueel geweld en verkrachting van vrouwen en meisjes systematisch en op grote schaal ingezet worden als wapen in de strijd. Maar ook onder impuls van de vrouwenbeweging die erin slaagt om de kwestie van ‘seksueel geweld als grove schending van mensenrechten en als oorlogsmisdaad’ op de internationale agenda te zetten en te laten opnemen in de besluiten van de VN-conferentie Mensenrechten (Wenen, 1993), later bevestigd door de Vierde Wereldvrouwenconferentie (Peking, 1995).

In oktober 1992 stelt de Veiligheidsraad een commissie van deskundigen aan belast met het onderzoek naar schendingen van het internationaal recht op het grondgebied van ex-Joegoslavië (Resolutie 780). In haar rapport vermeldt deze commissie het systematisch gebruik van seksueel geweld. Wanneer de Veiligheidsraad in 1993 het Internationaal Joegoslavië Tribunaal opricht (Resolutie 827) behoort ook 'verkrachting als misdaad tegen de menselijkheid' tot het mandaat van het hof.

Seksueel geweld maakt ook deel uit van het mandaat van het Internationaal Strafhof voor Rwanda (Resolutie 955), dat zitting heeft in Den Haag (Nederland) en Arusha (Tanzania). De onderzoeken van dit hof zorgen voor een verdere stap in de erkenning van seksueel geweld als grove schending van het humanitair recht.

In 1998 vond het Hof van Arusha Jean Paul Akayesu schuldig aan genocide, o.m. omdat hij had aangezet tot de systematische verkrachting van Tutsi-vrouwen in zijn dorp. De tekst van het Verdrag voor het bestraffen van volkerenmoord (1948) zegt niets over seksueel geweld, maar de aanklager, Pierre-Richard Prosper, slaagt erin het hof te overtuigen dat verdragen meer zijn dan wat er letterlijk op papier staat en dat ook rekening gehouden moet worden met de 'geest van de wet'. Hij toont aan dat de verkrachtingen van de vrouwen een middel waren om de overleving van een gemeenschap, etnische groep of volk te beletten.

De internationale tribunalen voor ex-Joegoslavië en Rwanda dragen bij tot een groeiend publiek besef van de ernst van verkrachting en andere vormen van seksueel geweld in de context van gewapende conflicten en tot de ontwikkeling van internationale rechtspraak in dit verband. In diezelfde periode wordt in Wenen de Wereldconferentie Mensenrechten (1993) gehouden, komen de voorbereidingen voor de Vierde Wereldvrouwenconferentie (1995) ten volle op gang en slaagt de vrouwenbeweging erin om de kwestie van seksueel geweld als 'grote schending van mensenrechten van vrouwen en als oorlogsmisdaad' op de internationale agenda te plaatsen.

In 1998 richten de VN een permanent Internationaal Strafhof op, met vestiging in Den Haag. Het hof is bevoegd voor kwesties van genocide, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden die dateren van na zijn inwerkingtreding (1 juli 2002) en voor daden van agressie (vanaf 2017). Dit geldt echter enkel voor staten die het statuut van het hof hebben geratificeerd. Op dit ogenblik zijn dat 120 landen. De evolutie in de erkenning van de mensenrechten van vrouwen is duidelijk terug te vinden in de statuten van het hof. Verkrachting en andere vormen van seksueel geweld of schendingen van de menselijke waardigheid behoren tot de bevoegdheid van het hof. Artikel 36.8 bepaalt dat de Staten bij de keuze van de rechters voor de samenstelling van het hof ook rekening moeten houden met een 'billijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen'.

2.3. Tien jaar evolutie 1325: Resoluties 1820, 1888, 1889 en 1960, Nationale Actieplannen en indicatoren

In de jaren na de aanvaarding van Resolutie 1325 nemen zowel de VN als de Lidstaten initiatieven om de resolutie uit te voeren. Er wordt geïnvesteerd in opleiding van personeel en in beleidsontwikkeling. Procedures, normen en richtlijnen worden ontwikkeld, er worden

inspanningen gedaan om de toegang van vrouwen tot justitie en besluitvorming te verbeteren en om de integratie van een genderdimensie in VN-vredesmissies te bevorderen. (Seksueel) geweld op vrouwen en meisjes wordt beter gedocumenteerd... .

- ✓ De Veiligheidsraad zelf neemt verschillende maatregelen om de uitvoering van Resolutie 1325 beter te monitoren en meer gecoördineerd en gestructureerd te laten verlopen. Lidstaten worden opgeroepen om Nationale Actieplannen of andere nationale strategieën uit te werken om Resolutie 1325 te implementeren.
- ✓ De VN Secretaris-Generaal wordt verzocht om jaarlijks te rapporteren over de uitvoering van het globale VN-Actieplan en om binnen het departement Political Affairs een genderadviseur aan te stellen.
- ✓ In 2008, 2009 en 2010 aanvaardt de VN-Veiligheidsraad vier bijkomende resoluties ter ondersteuning van de uitvoering van Resolutie 1325: de Resoluties 1820, 1888, 1889 en 1960.
- ✓ In 2010 keurt de Veiligheidsraad indicatoren goed voor de monitoring van het beleid en wordt een grootschalige evaluatieconferentie in het vooruitzicht gesteld (2015).

Hieronder vindt u een beknopte samenvatting van de Resoluties 1820, 1888, 1889 en 1960.
2

2.3.1. Resolutie 1820 (19 juni 2008)

Resolutie 1820 gaat dieper in op seksueel geweld in de context van gewapende conflicten. De Veiligheidsraad stelt dat in bepaalde conflicten seksueel geweld als oorlogsstrategie gehanteerd wordt en dat dit een kwestie van internationale vrede en veiligheid is, die binnen zijn bevoegdheid valt. Hij stelt dat dit een aangepaste aanpak op verschillende beleidsdomeinen vergt en vestigt hierbij ook de aandacht op het verband tussen seksueel geweld, participatie en empowerment van vrouwen.

“Seksueel geweld als oorlogswapen vereist een tactisch antwoord in combinatie met een strategische beleidsrespons op vlak van vredeshandhaving, justitie en vredesonderhandelingen.”

Uittreksel uit Resolutie 1820

De Veiligheidsraad verzoekt de VN-Commissie Vredesopbouw (Peace Building Commission) om advies uit te brengen over de strijd tegen seksueel geweld en roept alle partijen die betrokken zijn bij een gewapend conflict op om maatregelen te nemen ter voorkoming van seksueel geweld en om dit geweld uit te sluiten van amnestiemaatregelen.

Welke plichten creëert Resolutie 1820?

Staten moeten:

² De integrale teksten vindt u op: <http://www.un.org/Docs/sc/images/meeting06.jpg>

- bijdragen tot de bewustwording van de onaanvaardbaarheid van seksueel geweld en maatregelen nemen om seksueel geweld te voorkomen, m.i.v. de afvaardiging van vrouwelijke vredeshandhavers;
- vorming voorzien voor hun 'troepen' i.v.m. de preventie van seksueel geweld;
- een nultolerantiebeleid voeren in geval van seksuele uitbuiting of seksueel misbruik door vredeshandhavers;
- maatregelen nemen om bescherming en hulp te verbeteren, vooral op vlak van justitie en gezondheidsdiensten.

De VN Secretaris-Generaal moet:

- verzekeren dat seksueel geweld aangepakt wordt, zowel in de context van conflictbemiddeling als van postconflict reconstructie;
- seksueel geweld ter sprake brengen in de dialoog met de partijen die betrokken zijn bij het gewapend conflict;
- verzekeren dat vrouwen vertegenwoordigd zijn in de instellingen voor vredesopbouw;
- verzekeren dat in DDR-processen en bij hervormingen van justitie en van de veiligheidssector waarbij de VN betrokken zijn, de strijd tegen seksueel geweld geïntegreerd wordt in het proces.

De VN-Veiligheidsraad moet:

- de oorzaken van seksueel geweld aanpakken en de mythe bestrijden dat seksueel geweld in oorlogstijd onvermijdelijk en niet te voorkomen is;
- indien relevant, seksueel geweld insluiten als criterium voor landenspecifieke sancties.

2.3.2. Resolutie 1888 (30 september 2009)

In deze resolutie herbevestigt de Veiligheidsraad dat seksueel geweld een niet te veronachtzamen vraagstuk is dat door hemzelf en door vredesmissies aangepakt moet worden. Hij stelt dat bestrijding ervan een samenhangend beleid vergt en hij verzoekt het 'VN-actie tegen seksueel geweld in oorlog'-netwerk (waarin meerdere VN-instellingen samenwerken) om hiertoe een samenhangend plan van aanpak uit te werken. De Veiligheidsraad moedigt Lidstaten aan om effectieve maatregelen te nemen en versterkt de beschikbare instrumenten voor de strijd tegen seksueel geweld.

Welke plichten creëert Resolutie 1888?

Staten moeten:

- het nationaal wetgevend kader en het juridisch systeem verbeteren om straffeloosheid te voorkomen;
- de hulpverlening en steun voor slachtoffers van seksueel geweld verbeteren;
- verzekeren dat traditionele leiders werk maken van preventie van de stigmatisering van slachtoffers;
- allesomvattende strategieën voor de stopzetting van seksueel geweld (nationaal/VN) steunen.

De Secretaris-Generaal moet:

- een Bijzonder Vertegenwoordiger aanstellen i.v.m. de respons van de VN op seksueel geweld in oorlogstijd;

- vrouwelijke protectieadviseurs aanstellen in VN-vredesmissies;
- een 'snelle-responsteam' met juridische experts samenstellen;
- verzekeren dat seksueel geweld aan bod komt in vredesgesprekken;
- meer vrouwen aanstellen als bemiddelaar;
- een voorstel formuleren om de rapportage over en monitoring van seksueel geweld in de context van gewapende conflicten te verbeteren;
- de gegevens over trends en systemen van seksueel geweld verbeteren;
- aan de Veiligheidsraad gedetailleerde informatie bezorgen over bij gewapende conflicten betrokken partijen waarvan met grote zekerheid vaststaat dat ze verkrachting inzetten als wapen in de strijd.

De VN-Veiligheidsraad moet:

seksueel geweld opnemen in de lijst van criteria voor sanctiecomités.

2.3.3. Resolutie 1889 (5 oktober 2009)

In Resolutie 1889 wijst de Veiligheidsraad opnieuw op het belang van participatie van vrouwen aan vredesonderhandelingen en aan de besluitvorming i.v.m. postconflict reconstructie en vredesopbouw. Hij plaatst het thema op de agenda van de VN-Commissie Vredesopbouw, gaat in op het gebrek aan adequate, efficiënte planning en financiering m.b.t. de noden van vrouwen en vraagt om een strategie uit te werken om meer vrouwen te betrekken bij de besluitvorming.

Resolutie 1889 legt een stevige basis voor een betere uitvoering en monitoring van Resolutie 1325 en haar volgresoluties, met name door te vragen naar:

- voorstellen voor mogelijke mechanismen voor monitoring;
- een rapport over de participatie van vrouwen aan vredesopbouw en postconflict reconstructie;
- de ontwikkeling van indicatoren voor de opvolging van de uitvoering van Resolutie 1325.

Welke plichten creëert Resolutie 1889?

Staten moeten:

- van in het begin van het vredesproces de deelname van vrouwen aan de politieke en economische besluitvorming bevorderen;
- in de postconflict en heropbouwplanning opvolgen welk budget besteed wordt aan noden van vrouwen en investeren in de fysieke en economische veiligheid van vrouwen, in hun gezondheid, in onderwijs en toegankelijke rechtspraak voor vrouwen en in hun deelname aan de politieke besluitvorming.

De Secretaris-Generaal moet:

- een strategie uitwerken om meer vrouwen te betrekken bij de besluitvorming i.v.m. vredesopbouw en vredeshandhaving;
- verzekeren dat in alle landenrapporten aan de Veiligheidsraad aandacht besteed wordt aan gender, conflict en vredesopbouw;
- een rapport opstellen over de participatie van vrouwen in vredesprocessen;
- de VN-instellingen in staat stellen om gegevens te verzamelen over de positie van vrouwen in postconflictsituaties;

- in vredesmissies genderadviseurs en/of adviseurs inzake bescherming van vrouwen opnemen;
- een set indicatoren voor de opvolging van de uitvoering van Resolutie 1325 ontwikkelen;
- een voorstel voor monitoring van Resolutie 1325 door de Veiligheidsraad formuleren.

De VN-Veiligheidsraad moet:

in nieuwe en hernieuwde mandaten van VN-missies provisies m.b.t. empowerment van vrouwen toevoegen.

2.3.4. Resolutie 1960 (15 december 2010)

In Resolutie 1960 drukt de Veiligheidsraad zijn diepe bezorgdheid en ongenoegen uit over het aanhoudend (seksueel) geweld in de context van gewapende conflicten en over het feit dat slechts weinig daders voor het gerecht gebracht worden. Hij wijst op de noodzaak om de straffeloosheid te stoppen en kondigt aan daarbij "alle passende maatregelen te nemen om seksueel geweld als oorlogsstrategie te bestrijden."

De Veiligheidsraad voorziet hiertoe bijkomende instrumenten (sancties en rapportage-mechanismen) waaronder een concreet en tijdsgebonden Strategisch Actieplan van de VN Secretaris-Generaal en de publicatie van een lijst met gedetailleerde informatie over personen die verdacht worden van verkrachting en seksueel geweld. Betrokken Lidstaten worden gevraagd om concrete en tijdsgebonden plannen voor de bestrijding van seksueel geweld uit te werken, inclusief engagementen om deze misdaden te onderzoeken en de daders ervan te vervolgen.

Welke plichten creëert Resolutie 1960?

Staten moeten:

- meer vrouwen opnemen in militaire en politionele contingents voor VN-vredesmissies;
- alle militair en politiepersoneel vormen i.v.m. seksueel en gendergebonden geweld;
- specifieke en tijdsgebonden doelstellingen formuleren en implementeren om seksueel geweld te bestrijden, waaronder duidelijke orders voor de commandostructuren m.b.t. het verbod van seksueel geweld en de integratie van dat verbod in gedragscodes en in militaire handleidingen bestemd voor terreinmissies;
- specifieke engagementen formuleren i.v.m. het tijdig onderzoek van gemelde misbruiken, dit om de daders rekenschap te vragen.

De VN Secretaris-Generaal moet:

- in zijn jaarlijkse rapporten aan de Veiligheidsraad gedetailleerde informatie opnemen over partijen die betrokken zijn bij gewapende conflicten en waarvan met reden mag worden aangenomen dat ze schuldig of verantwoordelijk zijn voor daden zoals verkrachting of andere vormen van seksueel geweld; deze oplist in een bijlage;
- de uitvoering van de engagementen om seksueel geweld te bestrijden monitoren en de Veiligheidsraad hierover regelmatig informeren in relevante briefings en rapporten;
- vanuit het oogpunt van de uitvoering van Resolutie 1888 een systeem voor monitoring, analyse en rapportage uitwerken m.b.t. seksueel geweld in de context van gewapende conflicten;
- ervoor zorgen dat meer vrouwen aangesteld worden als beschermingsadviseurs in vredesmissies;

- voor vredeshandhavers concreet en praktisch vormingsmateriaal ontwikkelen i.v.m. de strijd tegen seksueel geweld;
- genderexpertise insluiten in technische assistentiemissies;
- de inspanningen opvoeren voor een nultolerantiebeleid i.v.m. seksuele uitbuiting en seksueel misbruik door VN-vredeshandhavers en humanitair personeel;
- richtlijnen verstrekken over de integratie van een module 'aanpak van seksueel geweld' in de opleiding van militair en politiepersoneel;
- missies helpen om procedures te ontwikkelen inzake de aanpak van seksueel geweld op het terrein.

De VN-Veiligheidsraad moet:

- gepaste initiatieven nemen om wijdverbreid en systematisch seksueel geweld te bestrijden;
- de lijst met partijen die op gegronde wijze verdacht worden van seksueel geweld (als direct betrokkene of als verantwoordelijke) gebruiken als uitgangspunt voor meer gerichte actie, inclusief sancties;
- seksueel geweld in overweging nemen in nieuwe en hernieuwde mandaten.

2.3.5. Nationale Actieplannen

Lidstaten hebben een belangrijke verantwoordelijkheid bij de uitvoering van Resolutie 1325. Reeds in 2002 vroeg de VN-Veiligheidsraad de Lidstaten om daartoe Nationale Actieplannen te ontwikkelen. Deze vraag kwam terug in de 'Uitspraken of Verklaringen van de Voorzitter' in 2004 en 2005.³

"De Veiligheidsraad ... moedigt de Lidstaten, de instellingen van de VN, de civiele samenleving en andere actoren aan om duidelijke strategieën en actieplannen te ontwikkelen over de integratie van een genderperspectief in humanitaire operaties, in herstel- en reconstructieprogramma's, inclusief tijdsgebonden doelstellingen en mechanismen voor monitoring; en om ook specifieke en direct op vrouwen gerichte acties te ontwikkelen die de obstakels counteren waarmee vrouwen en meisjes in postconflictsituaties geconfronteerd worden, zoals het ontbreken van recht op grondbezit, van eigendomsrecht en van toegang tot en controle over economische hulpmiddelen."

Veiligheidsraad, Verklaring van de Voorzitter, oktober 2002

Toch gaven tot op heden slechts weinig landen gevolg aan deze oproep. Begin 2012 hadden slechts 28 landen een Nationaal Actieplan. De meeste van deze plannen dateren van de laatste twee jaar. Dit heeft de uitvoering, opvolging en controle van het beleid in uitvoering van Resolutie 1325 enorm vertraagd en bemoeilijkt.

Er zijn hiervoor verschillende verklaringen: gaande van wijdverbreide en diepgewortelde discriminatie van vrouwen, over de gangbare praktijk van 'power politics' (die op macht is gericht en die 'machtsbeleid' belangrijker acht dan kwesties over vrouwen, vrede en veiligheid), tot zelfs het feit dat dit een resolutie van de VN-Veiligheidsraad is, waarbij impliciet de legitimiteit van de Veiligheidsraad in vraag wordt gesteld, een discussie die al

³ 'Uitspraken of Verklaringen van de Voorzitter' zijn niet bindend, maar evenmin vrijblijvend: ze worden goedgekeurd door de leden van de Veiligheidsraad en zijn een sterke morele imperatief voor het optreden van de VN en zijn leden.

enkele jaren gevoerd wordt n.a.v. voorgestelde hervormingen van de Veiligheidsraad in overeenstemming met de 'nieuwe' internationale (machts)verhoudingen.

Vele landen uit de G-77 groep hebben de resolutie daarom bekritiseerd als het resultaat van liberale ideeën die vooral door de rijke landen in het Noorden gepromoot worden. Onterecht, want Resolutie 1325 wordt gedragen door een wereldwijde (vrouwen)beweging, die opkomt voor vrede, mensenrechten en gelijke rechten voor vrouwen en werd voorgedragen door een Afrikaans land, nl. Namibië.

Een Nationaal Actieplan is op zich echter niet voldoende. Het komt er op aan de bepalingen van Resolutie 1325 correct uit te voeren. Een goed plan moet aan bepaalde voorwaarden voldoen. Er werden hiertoe formele voorwaarden en kritische succesfactoren geïdentificeerd (zie verder). Parlementairen kunnen zowel een voortrekkersrol als een bijsturende rol vervullen om vooruitgang te boeken inzake de ontwikkeling en uitvoering van een NAP 1325.

2.3.6. Indicatoren

Naar aanleiding van de tiende verjaardag van Resolutie 1325 (26 oktober 2010) aanvaardt de Veiligheidsraad een set van 26 indicatoren voor de opvolging van de vorderingen die gemaakt werden in uitvoering van de resolutie en haar volgresoluties. De indicatoren waren als bijlage opgenomen in het rapport 2010 van de VN Secretaris-Generaal aan de Veiligheidsraad (S/2010/498) en werden besproken tijdens de zitting. In de daaropvolgende Verklaring van de Voorzitter (S/PRST/2010/22) drukt de Veiligheidsraad zijn steun voor de indicatoren uit.

De indicatoren verschaffen de Veiligheidsraad een leidraad om de situatie van vrouwen in gewapende conflicten en in vredesprocessen te monitoren en om op te volgen welke acties nationale en internationale actoren ondernemen om Resolutie 1325 en haar volgresoluties uit te voeren. De Veiligheidsraad nodigt de Lidstaten uit om ook rekening te houden met deze indicatoren in hun beleid ter uitvoering van Resolutie 1325.

In zijn Verklaring kent de Voorzitter ook een belangrijke rol toe aan UN Women, de nieuw opgerichte structuur voor de bevordering van gendergelijkheid v/m en voor empowerment van vrouwen, voor de uitvoering van Resolutie 1325 en voor de ondersteuning van de Veiligheidsraad in zijn werkzaamheden in verband hiermee.

Tijdens deze zitting benadrukt de Veiligheidsraad verder de noodzaak voor alle actoren om systematisch en tijdig te rapporteren en hij kondigt aan dat hij in 2015 een evaluatiezitting op hoog niveau zal organiseren. Daar zal onderzocht worden welke vooruitgang geboekt werd in de uitvoering van Resolutie 1325 en haar volgresoluties op mondiaal, nationaal en regionaal niveau, de Veiligheidsraad zal zijn engagementen hernieuwen en verder ingaan op de obstakels voor de implementatie van Resolutie 1325.

Welke indicatoren?

1a	Omvang van seksueel geweld
1b	Patronen van seksueel geweld tijdens het conflict en in postconflict omstandigheden Rapportage over:

	<ul style="list-style-type: none"> - de aard van de maatregelen (voorstellen versus reeds uitgevoerd) - de aard van schendingen - het type dader - de specifiek getroffen groepen (ethniciteit, geografisch, leeftijd)
2	De mate waarin VN-vredesmissies en bijzondere politieke missies in hun periodieke rapporten aan de Veiligheidsraad informatie insluiten over schendingen van mensenrechten van vrouwen en meisjes
3a	De mate waarin schendingen van mensenrechten van vrouwen en meisjes gerapporteerd, doorverwezen en onderzocht worden door instellingen voor mensenrechten Rapporteer over: <ul style="list-style-type: none"> - het aantal en de aard van de vermelde, doorverwezen en onderzochte gevallen - het aantal ondernomen/aanbevolen acties om deze schendingen te bestrijden
3b	Aantal en percentage vrouwen in bestuursorganen van nationale instellingen voor mensenrechten
4	Percentage van de gemelde gevallen van seksuele uitbuiting en seksueel misbruik door geüniformeerde vredeshandhavers en/of humanitaire werkers waaraan verder gevolg wordt gegeven in verhouding tot het totaal aantal gemelde gevallen
5a	De mate waarin maatregelen voor de bescherming van mensenrechten van vrouwen en meisjes opgenomen zijn in de richtlijnen van en voor leidinggevenden van militaire en politionele eenheden van vredesmissies
5b	De mate waarin maatregelen voor de bescherming van mensenrechten van vrouwen en meisjes opgenomen zijn in het beleidskader voor nationale veiligheid. Bestaand en nieuw genderspecifiek taalgebruik om te rapporteren over: <ul style="list-style-type: none"> - het soort van document - de contextuele analyse van bedreigingen voor de veiligheid van vrouwen en meisjes - de aard van de maatregelen
6	Aantal en type van acties ondernomen door de Veiligheidsraad i.v.m. Resolutie 1325 (2000). Rapporteer over: <ul style="list-style-type: none"> - het aantal acties - het type actie: vraag om onderzoek, specifiek mechanisme, mandaat van vredesmissies, sancties, toestaan van gebruik van 'geweld', instellen van een internationale rechtbank, verwijzing naar Internationaal Strafhof (ICC) - aard van het document (bvb. resolutie, uitspraak van de voorzitter)
7	Aantal en percentage vrouwen met een uitvoerende leidinggevende positie in relevante regionale en subregionale organisaties die betrokken zijn bij conflictpreventie. Het betreft regionale en subregionale organisaties geïdentificeerd in besluit A/RES/55/285.
8	Percentage vredesakkoorden met specifieke voorzieningen om de veiligheid en status van vrouwen en meisjes te verbeteren
9	Aandeel vrouwen in leidinggevende posities van VN-missies op het terrein
10	Percentage missies op het terrein met genderexperts op hoog beleidsniveau
11a	Vertegenwoordiging van vrouwen onder bemiddelaars, onderhandelaars en technische experts in formele vredesonderhandelingen
11b	Participatie van vrouwen als officieel waarnemer bij het begin en het einde van formele vredesonderhandelingen
12a	Politieke participatie van vrouwen in parlementen en regeringen. Rapporteer over het aandeel van vrouwen m.b.t.: <ul style="list-style-type: none"> - de zetels in het parlement - de ministersposten
12b	Politieke participatie van vrouwen als kiezer en kandidaat. Rapporteer over het aandeel vrouwen m.b.t.: <ul style="list-style-type: none"> - de geregistreerde kiezers

	<ul style="list-style-type: none"> - de effectieve kiezers - de parlements kandidaten
13	De mate waarin missies van de Veiligheidsraad ingaan op zaken die specifiek vrouwen en meisjes aanbelangen in de voorwaarden en rapportage
14	<p>Index voor fysieke veiligheid van vrouwen en meisjes. Overzichtsindicator om drie zaken te meten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - percepties van fysieke veiligheid van vrouwen en meisjes (naar plaats & tijdstip van de dag) - proxy variabelen die meten op welke manier het vermogen van vrouwen en meisjes om deel te nemen aan het openbaar leven beïnvloed wordt - proxy variabelen die meten hoe de dagelijkse activiteiten van vrouwen en meisjes beïnvloed worden
15	De mate waarin nationale wetten inzake mensenrechten van vrouwen en meisjes overeenstemmen met internationale standaards
16	Aandeel van de participatie van vrouwen in de justitie- en veiligheidssector
17	<p>Bestaan van nationale mechanismen voor de controle van illegale kleine en lichte wapens. Deze indicator rapporteert over:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het bestaan van een nationaal coördinerend agentschap of een nationaal steunpunt (paragrafen 4 en 5 van sectie II van het POA) - de registratie van bezit en transfers van kleine en lichte wapens (paragraaf 9 in sectie II van het POA)
18	Percentage van voordelen voor vrouwen en meisjes (geraamd monetair equivalent) uit tijdelijke tewerkstelling in de context van postconflict economische herstelprogramma's
19	Percentage gemelde gevallen van seksueel en gendergebonden geweld op vrouwen en meisjes die gerapporteerd, onderzocht en bestraft worden
20	Aantal vormingsuren per hoofd van het leidinggevend personeel in de instellingen van de veiligheids- en justitiesector inzake seksueel en gendergebonden geweld
21a	Prevalentie van moedersterfte
21b	Netto-aantal leerlingen in lager en secundair onderwijs, opgedeeld naar geslacht
22a	Proportie van het budget verbonden aan indicatoren die te maken hebben met gendergelijkheid in strategische beleidsplanning
22b	Aandeel van het budget bestemd voor doelen die te maken hebben met gendergelijkheid in het strategische planningskader
23a	Proportie van de aan de middenveldorganisaties uitgekeerde fondsen die besteed wordt aan zaken die te maken hebben met gendergelijkheid
23b	Proportie van het totale bedrag om gendergelijkheid te bevorderen en dat uitgekeerd wordt aan organisaties uit het middenveld
24a	Proportie van uitgekeerde 'multidonortrustfondsen' dat gebruikt wordt voor kwesties i.v.m. gendergelijkheid
24b	Aandeel van de totale uitgaven van de VN dat gebruikt wordt om gendergelijkheid te bevorderen
25	De mate waarin commissies voor waarheid en verzoening bepalingen opnemen die te maken hebben met de rechten en participatie van vrouwen en meisjes
26a	Percentage van voordelen voor vrouwen en meisjes (geraamd monetair equivalent) voortkomend uit herstelprogramma's
26b	Percentage van voordelen voor vrouwen en meisjes (geraamd monetair equivalent) voortkomend uit DDR-programma's (demobilisatie, ontwapening en reïntegratie in de civiele samenleving)

2.4. Richtlijnen voor de implementatie van Resolutie 1325

In de loop van de tijd werden officiële richtlijnen en aanbevelingen geformuleerd ter verduidelijking van de uitvoering van Resolutie 1325. In eerste instantie zijn dit de bijkomende resoluties van de VN-Veiligheidsraad: de Resoluties 1820, 1888, 1889 en 1960, die bepaalde facetten van Resolutie 1325 uitdiepen. Deze resoluties behoren tot de zogenaamde categorie van de 'hard law'.

Daarnaast zijn er officiële richtlijnen voor de lezing of interpretatie van Resolutie 1325 en haar volgresoluties die behoren tot de categorie van de zogenaamde 'soft law'. We vinden deze richtlijnen terug in diverse officiële VN-documenten:

- de verklaringen van de voorzitter van de Veiligheidsraad;
- de rapporten van de Secretaris-Generaal in opdracht van de VN-Veiligheidsraad;
- de aanbevelingen van de VN-Commissie Status van de Vrouw
- de vaststellingen van het CEDAW-comité.

Officiële richtlijnen voor de uitvoering van Resolutie 1325

Hard Law

- *Resoluties 1820, 1888, 1889 en 1960*

Soft Law

- *Verklaringen van de Voorzitter van de VN-Veiligheidsraad*
- *Rapporten van de VN Secretaris-Generaal (aan de VN-Veiligheidsraad)*
- *Aanbevelingen van de Commissie Status van de Vrouw*
- *Aanbevelingen van het CEDAW-comité*

2.4.1. Rapporten van de VN Secretaris-Generaal aan de VN-Veiligheidsraad

De meeste officiële aanbevelingen vindt men terug in de rapporten van de VN Secretaris-Generaal over de uitvoering van Resolutie 1325. Sinds 2000 heeft de Secretaris-Generaal een tiental rapporten overgemaakt aan de VN-Veiligheidsraad.⁴

In zijn rapport van 2010 stelde de Secretaris-Generaal zeven actiepunten voor. Deze gaan over participatie van vrouwen in vredesgesprekken, bij verkiezingen, bij planning, bij hervorming(en) van justitie en de veiligheidssector en m.b.t. de levensomstandigheden en de mogelijkheid om vanuit de civiele samenleving te (re)ageren. De nadruk op participatie van vrouwen heeft alles te maken met het feit dat er een sterke samenhang is tussen participatie van vrouwen, bescherming van mensenrechten en preventie van geweld.

Het rapport van 29 september 2011 (laatste rapport) is opgebouwd rond een 12-tal indicatoren voor de opvolging van de uitvoering van Resolutie 1325, met in de bijlagen een strategisch resultaatsgericht beleidskader voor de VN. Hierin worden de vooropgestelde doelstellingen geformuleerd aan de hand van concreet te behalen resultaten op korte en middellange termijn, waarop het VN-beleid afgerekend kan worden. Een 'nieuwe' benadering die eventueel model kan staan voor de Nationale Actieplannen.

⁴ De rapporten S/2002/1154, S/2004/814, S/2005/636, S/2006/770, S/2007/567, S/2008/622, S/2009/465, S/2010/498, A/65/354-S/2010/466 en S/2011/598

Daarnaast is er ook de studie van de Secretaris-Generaal over 'vrouwen, vrede en veiligheid' (2002) in opdracht van de VN-Veiligheidsraad. In die studie vindt men beleidsaanbevelingen over verschillende deelaspecten van de implementatie van Resolutie 1325. Alle documenten kunnen geraadpleegd worden op <http://www.un.org/documents/repasc.htm> of op de website <http://www.un.org/womenwatch/feature/wps/index.html#docs> (Women Watch).

2.4.2. Besluiten van de zittingen van de VN-Commissie Status van de Vrouw

Een derde reeks van officiële 'soft law'-richtlijnen voor de uitvoering van Resolutie 1325 vindt men terug in de Aangenomen Besluiten van de Commissie Status van de Vrouw (CSW). Deze besluiten, waarover de Lidstaten onderhandelen tijdens de zitting van de CSW en die bij consensus worden aangenomen, betekenen een concreet engagement van en voor de Lidstaten.

De CSW boog zich tweemaal specifiek over het thema 'vrouwen, oorlog en vrede'. De eerste Aangenomen Besluiten dateren van 1998 (en dus van voor de aanneming van Resolutie 1325), maar deze aanbevelingen zijn nog steeds relevant; ook in het licht van de uitvoering van Resolutie 1325.

Thematisch gaan deze besluiten in op volgende onderwerpen:

- gerechtigheid voor vrouwen en mannen (gender justice);
- specifieke behoeften van vrouwen in oorlogsomstandigheden;
- hogere participatie van vrouwen aan vredesprocessen, conflictpreventie en postconflict reconstructie;
- conflictpreventie en bevordering van vredescultuur;
- ontwapening, illegale wapenhandel, landmijnen en kleine en lichte wapens.

In 2004 boog de Commissie Status van de Vrouw zich een tweede keer over de kwestie 'vrouwen, oorlog en vrede'. De Aangenomen Besluiten gaan in op volgende thema's:

- respect voor het internationaal recht en bevordering van de mensenrechten en gelijke rechten van vrouwen;
- gelijke deelname van vrouwen aan vredesprocessen, conflictpreventie en postconflict reconstructie van de samenleving.

Daarnaast zijn er ook Algemene Besluiten die direct relevant zijn voor de uitvoering van Resolutie 1325 en haar volgresoluties, zoals bijvoorbeeld de besluiten over:

- de uitvoering van de aanbevelingen van de Vierde Wereldvrouwenconferentie (2005);
- gelijke deelname van vrouwen en mannen aan besluitvorming op alle niveaus (2006);
- financiering voor gendergelijkheid en empowerment van vrouwen (2008)....

De Besluiten van de Commissie Status van de Vrouw kunnen gedownload worden van de website: <http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/agreedconclusions.html>

2.4.3. Aanbevelingen van het CEDAW-comité

Het toezichthoudend comité bij het Vrouwenrechtenverdrag (1979), het CEDAW-comité, heeft zowel op landenniveau (n.a.v. de bespreking van de landenrapporten in uitvoering van

het Verdrag) als via algemene aanbevelingen, richtlijnen geformuleerd die direct relevant zijn voor de uitvoering van Resolutie 1325 in de praktijk.⁵

Daarnaast ontwikkelden VN-instellingen zoals UNIFEM (nu deel van UN Women), OSAGI en DPKO praktische richtlijnen, aanbevelingen en beleidssuggesties voor de uitvoering van de resolutie.

Parlementsleden hebben een belangrijke rol in de 'vertolking' en 'toetsing' van de opvolging van deze richtlijnen in het lokaal beleid.

⁵ Zie <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/index.html>

Hoofdstuk 3

Uitvoering Resolutie 1325: strategische maatregelen en acties

Wat de concrete uitvoering van Resolutie 1325 betreft, kunnen strategische maatregelen genomen worden, gebaseerd op de drie P's: participatie, protectie en preventie. Deze maatregelen worden best verankerd in een eigen of in een Nationaal Actieplan.

3.1. Participatie

Resolutie 1325 stelt dat staten alle mogelijke maatregelen moeten nemen om de participatie van vrouwen aan besluitvorming en alle facetten van het vredesproces te verzekeren. Hiertoe moeten meerdere initiatieven op verschillende niveaus en beleidsdomeinen genomen worden.

Gelijke participatie van vrouwen is niet alleen een zaak van aantallen, maar evenzeer een kwestie van wegen op de besluitvorming en het beleid. Dit heeft bijvoorbeeld te maken met de vigerende structuur en cultuur van een organisatie. Gelijke participatie kan niet worden bereikt zonder de garantie dat vrouwen (kunnen) doorstromen naar alle functies en niveaus van beleid en besluitvorming, inclusief topfuncties in de regering, de rechterlijke macht, de verschillende beroepsgroepen en in de samenleving als geheel.

Dit is niet alleen een kwestie van regelgeving, maar ook een zaak van veranderingen in attitudes en in het gedrag van mensen. Investeren in onderwijs dat de bevordering van gelijkheid v/m als uitgangspunt neemt en in maatschappelijke sensibilisering, vorming en training die respect voor mensenrechten, vrouwenrechten en gelijkheid promoten, evenals steun voor de vrouwenorganisaties die daarvoor ijveren, zijn hierin cruciaal.

Deze drie actiedomeinen vormen de ruggengraat om gelijkheid m/v en rechtvaardigheid tussen de seksen doelmatig en effectief te bereiken. Dit proces vergt tijd, maar in de postconflict periode (inclusief in vredetijd) moeten hiertoe gezamenlijke en belangrijke inspanningen geleverd worden: hier worden voor een groot deel de fundamenten voor de toekomstige ontwikkeling van de samenleving en voor vrede gelegd.

3.1.1. Uitdagingen

De participatie van vrouwen aan vrede plaatst het beleid voor drie uitdagingen:

- 1) verzekeren dat meer vrouwen deelnemen aan besluitvorming en dat ze meer doorwegen op het beleid van de internationale instellingen en de wetgevende, juridische en uitvoerende macht van staten;
- 2) invoeren van organisatorische wijzigingen in de structuren en dienstverlening van de instellingen zodat deze (meer) toegankelijk worden voor vrouwen en beter beantwoorden aan hun rechten, verwachtingen, behoeften en specifieke noden;
- 3) verlenen van tijdige en aangehouden steun voor lokale vredesinitiatieven van vrouwenorganisaties of vrouwen die uitvoering geven aan de bepalingen van Resolutie 1325.

Deze drie zaken hangen nauw samen. De verhoging van de deelname van vrouwen aan besluitvorming houdt bijvoorbeeld verband met wijzigingen in de organisatiestructuren en dienstverlening van instellingen, evenals met steun voor lokale vrouwenorganisaties die vrouwen aanmoedigen en opleiden om deel uit te maken van deze instellingen.

Quota zijn niet alleen de meest efficiënte, maar vaak ook de enige garantie dat vrouwen kunnen/zullen deelnemen aan de politieke en andere besluitvorming. Uit de praktijk blijkt dat enkel in landen met quota voor politieke besluitvorming vrouwen de kritische massa van 1/3de vertegenwoordiging bereikt hebben.

Quota verzekeren echter niet meer dan een numerieke vertegenwoordiging. Ze bieden geen garantie op een belangrijke beleidsimpact. Een reële verandering m.b.t. het vermogen van vrouwen om de besluitvorming te beïnvloeden vergt wijzigingen in de organisatie en dienstverlening van deze structuren. Het komt erop aan een genderperspectief te integreren in de structuren, het beleid en de dienstverlening met het oog op het realiseren van gelijkheid: 'onzichtbare' discriminaties moeten opgeheven worden, de instellingen moeten gelijk toegankelijk zijn voor vrouwen en hun dienstverlening moet tegemoetkomen aan de verwachtingen en (specifieke) behoeften van vrouwen.

3.1.2. Strategieën

Los van de vraag over welk type instelling het gaat (politieke partij, parlement, regering, rechterlijke macht, leger, politie, administratie, diplomatenkorps, vredestroepen, waarheidscommissies...) kunnen er een aantal 'gemeenschappelijke' strategieën geïdentificeerd worden. Deze zijn een deel van een geheel: een samenhangend beleid dat gelijkheid v/m wenst te bevorderen en daarom in alle beleid een genderperspectief integreert. Hierin is voor parlementairen een belangrijke stuwende en sturende rol weggelegd.

Strategieën die de inbreng van vrouwen in vredesprocessen bevorderen zijn:

- ✓ Normatieve wijzigingen via wetten, statuten en reglementen zoals de aanneming van quotaregelingen⁶ voor de verzekerde vertegenwoordiging van vrouwen en mannen en de inschrijving in de grondwet van het recht op gelijke deelname aan besluitvorming.
- ✓ Procedurele wijzigingen waardoor instellingen op gelijke wijze toegankelijk worden voor vrouwen. Bvb. aanpassing van de vereiste lichaamslengte voor de toegang tot een beroep en afschaffing van het verbod op nachtwerk voor vrouwen.
- ✓ Positieve acties of maatregelen om meer vrouwen aan te trekken en toe te laten tot alle functies op alle niveaus, zoals gerichte publieke campagnes en de systematische voordracht van een gelijk aantal mannen en vrouwen voor een bepaalde functie.
- ✓ Institutionele wijzigingen die het intern democratiseringsproces ondersteunen, die discriminatie van vrouwen in het beleid aanpakken en die zorgen voor andere attitudes. Bvb. installatie van genderafdelingen en vrouwen(net)werken, screening van criteria voor bevorderingen, vorming over mensenrechten en gendergebonden geweld en organisatie van gendertrainingen.

⁶ Quota garanderen enkel een numerieke vertegenwoordiging, ze verzekeren niet noodzakelijk een belangrijke impact op het beleid. Ze zijn slechts een deel ervan en vragen aanvullende maatregelen.

- ✓ Instelling van een systeem voor de verzameling, analyse en publicatie van naar geslacht opgesplitste gegevens als basis voor de opstelling, opvolging en evaluatie van het beleid.
- ✓ Maatregelen die democratisch onderwijs installeren en de gelijke toegang tot onderwijs en opleiding voor meisjes en jongens verzekeren, inclusief gendertraining voor het onderwijzend personeel.
- ✓ Steun voor informele vredesprocessen (tijdens en na het conflict en complementair met formele vredesprocessen) waarin vooral vrouwen actief zijn.
- ✓ Aangehouden acties om de bevolking te informeren en te vormen over mensenrechten, vrouwenrechten en gelijkheid v/m, zoals bijvoorbeeld de campagne 'Vrouwenkracht is vredesmacht' met haar 'witte-klaprooscampagne' en de actie 'Zoek uw vredesvrouw'.
- ✓ Uitbouw van instellingen en programma's die de gelijkheid v/m bevorderen en gendermainstreaming in het overheidsbeleid aansturen.
- ✓ Identificatie van het vredeswerk van vrouwen en steun voor vrouwenorganisaties die ijveren voor vrede en mensenrechten van vrouwen.

Voorbeelden van goed beleid m.b.t. gendermainstreaming

België In 2007 aanvaardde het Belgische parlement de zogenaamde 'wet op de gendermainstreaming' om gevolg te geven aan de opvolging van de aanbevelingen van het Peking-Actieplatform van de Vierde Wereldvrouwenconferentie in het Belgisch beleid (wet van 12 januari 2007). De wet verplicht de regering om aan het begin van de legislatuur vast te leggen welke haar strategische doelstellingen zijn i.v.m. gelijkheid v/m. Elke minister is verplicht om in zijn jaarlijkse beleidsnota de acties en maatregelen toe te lichten die bijdragen tot de realisatie van die doelstellingen en om een genderperspectief te integreren in alle beleidsmaatregelen die onder zijn bevoegdheid vallen. Er wordt rekening gehouden met de genderdimensie in de voorbereidingen van de begroting (genderbudgetting) en de regering is verplicht om twee evaluatieverslagen voor te leggen aan het parlement.

In **Zweden** wordt een genderperspectief geïntegreerd in het werk van alle parlementaire commissies. Er is wel een coördinerend minister die de eindverantwoordelijkheid heeft voor het beleid m.b.t. gelijkheid v/m en een coördinerende parlementaire commissie. Uit de praktijk blijkt dat het succes van dat beleid sterk afhangt van de onderlinge afstemming van het werk van de verschillende parlementaire commissies en van overleg met ngo's en andere staatsinstellingen. Ook de aanwezigheid van zowel vrouwen als mannen in de commissies is belangrijk om effectief gelijkheid te realiseren. Dit laatste is nog steeds een uitdaging voor het beleid. Er moeten meer inspanningen geleverd worden om de rol van mannen te versterken.

Quota zijn een doeltreffende, flexibele en economische methode om de achterstand van vrouwen op een bepaald domein te counteren. **Oostenrijk** stelde quota op voor leidinggevende functies in het ministerie van Buitenlandse Zaken. Bij gelijke kwalificatie van vrouwen en mannen wordt de functie automatisch toegewezen aan vrouwen zolang geen 40 % van de posities door vrouwen ingenomen is. **Finland** past een analoog systeem toe voor zijn diplomatieke diensten.

M.b.t. vrouwen en vredesoperaties

In 2007 stuurde India meer dan 100 vrouwelijke agenten naar **Liberia**. Het was de eerste VN-politie-eenheid die enkel uit vrouwen bestond. Uit de eerste rapportages blijkt dat dit voor vrouwen de drempel verlaagt om klacht neer te leggen en om toe te treden tot de politie.

De vredesmissie in **Liberia (UNMIL)** had een geïntegreerde gendereenheid en ondernam verschillende initiatieven. Ze pleitte voor de rekrutering van meer vrouwen in de missie, zette een mechanisme op voor o.a. klachten i.v.m. geweld en uitbuiting door peace keepers, hielp bij de integratie van een genderperspectief in de Waarheidscommissie en zette een Rule of Law-comité op met als doel de werking van justitie en de openbare orde te verbeteren door middel van o.m. capaciteitsopbouw van lokale diensten i.v.m. gender justice, de opstelling van een handboek voor gendertrainers in de politieacademie en samenwerking met de Vereniging van Vrouwelijke Juristen.

Gendereenheden en ‘de bevordering van de gelijkheid voor vrouwen en mannen’ maken sinds kort deel uit van multidimensionele **VN-vredesoperaties** van het DPKO die steun voor postconflict heropbouw in hun mandaat hebben. Om dit beleid te ondersteunen publiceerde DPKO de handleiding ‘Gender Resource Package for Peace Operations’ en werd er een staf lid aangesteld om het gebruik en de toepassing van de handleiding te promoten.

M.b.t. deelname aan vredesonderhandelingen

Soedan In 2005 werd met steun van Canada, Noorwegen, Zweden en UNIFEM een team van 20 vrouwen uitgenodigd om deel te nemen aan de vredesonderhandelingen van Darfoer. De vrouwen hadden verschillende etnische en tribale achtergronden en overlegden over een gezamenlijke agenda m.b.t. vrouwen en genderkwesties. Tijdens de drie weken dat ze konden deelnemen aan de gesprekken slaagden ze erin om een groot deel van hun prioriteiten te laten opnemen in het uiteindelijke akkoord.

Het Vredesakkoord van Lomé (**Sierra Leone**) bevat een expliciete bepaling m.b.t. de participatie van vrouwen aan de heropbouw van het land.

Omdat vrouwen niet betrokken waren bij de vredesonderhandelingen in **Burundi (2000)** werd een parallel overleg georganiseerd: de All Party Burundi Women’s Peace Conference. In de Slotverklaring werd aan de onderhandelaars gevraagd om een genderperspectief te integreren in alle kwesties die tijdens de besprekingen aan bod kwamen en om vrouwen een vertegenwoordiging van 30 % te verzekeren in de uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht en in alle instellingen die door het vredesakkoord gecreëerd werden. Dankzij aangehouden lobbying en steun van internationale actoren werden de meeste aanbevelingen van de conferentie uiteindelijk weerhouden in het vredesakkoord. De quota werden later in de Grondwet opgenomen.

In 2001 stond UNIFEM, op verzoek van de bemiddelaar voor de **Inter-Congolese Dialoog**, in voor de ontwikkeling van methoden om de participatie van vrouwen aan de dialoog te vergemakkelijken. Er werden twee vormingen georganiseerd, die vrouwen voorlichtten over de genderdimensie van grondwettelijke, electorale en juridische hervormingen. Aan de vredesgesprekken in Sun City (maart 2002) namen uiteindelijk 40 vrouwen deel.

3.2. Protectie

“Geweld tegen vrouwen en meisjes is een probleem dat ons allen aanbelangt, waar ter wereld we ook wonen. Het is een zaak van ons allemaal, vrouwen en mannen, meisjes en jongens, in Noord en Zuid. Samen moeten we geweld tegen vrouwen en meisjes de wereld uit helpen. Dit kan alleen door echt werk te maken van vrouwenrechten en gendergelijkheid, niet alleen in Afrika maar ook elders. ... Wij parlementsleden hebben in deze een voortrekkersrol”.

Helga Stevens, federaal parlements lid van België, op het AWEPA EU Presidency Seminar, Brussel, 22 oktober 2010

Protectie van rechten van 'vrouwen als groep' heeft te maken met de bevordering van mensenrechten van vrouwen en met de promotie van gendergelijkheid, waaronder de uitbanning van alle vormen van discriminatie (zowel wettelijke discriminaties als discriminatoire opvattingen en attitudes) en de preventie, aanpak en bestraffing van alle geweld op vrouwen (inclusief intrafamiliaal geweld). Om dit te bereiken is een samenhangend beleid op lange termijn vereist, met aangehouden acties en maatregelen op verschillende niveaus.

3.2.1. Uitdagingen

Specifieke uitdagingen voor de bescherming van vrouwenrechten in conflict- en postconflictsituaties zijn: de afstemming van het nationaal en 'traditioneel' recht op internationale standaards voor vrouwenrechten, een einde maken aan de straffeloosheid voor geweld op vrouwen, de hervorming van de veiligheidssector (vooral de politiediensten) en de integratie van een genderperspectief in DDR-processen.

3.2.2. Strategieën

3.2.2.1. Afstemming van het nationaal recht op internationale standaards

Ratificatie van internationale mensenrechtenverdragen en afstemming van het nationaal recht op de internationale standaards voor vrouwenrechten en mensenrechten is één van de kernstrategieën voor protectie van vrouwen in postconflictsituaties. Dit kan door het gelijkheidsbeginsel v/m en respect voor deze verdragen in te schrijven in de grondwet, evenals door de aanname van verschillende grondwettelijke bepalingen en wetten die deelproblemen van de ongelijkheid v/m en van de discriminatie van vrouwen aanpakken.

De bepalingen van het Vrouwenverdrag (1979), de aanbevelingen van het Actieplatform van de Vierde Wereldvrouwenconferentie (1995) en de bepalingen van Resolutie 1325 en haar volgresoluties zijn hiervoor richtinggevend. Het is belangrijk om hierbij expliciet te stellen dat de Grondwet suprematie heeft over de andere wetgeving en besluiten van het parlement.

De aanname van wetgeving is op zich echter niet voldoende. Om efficiënt te zijn moet dit gepaard gaan met:

- ✓ de afstemming van het gewoonterecht op de nationale wetgeving zodat dit beantwoordt aan de vereisten van internationale mensenrechten en de beginselen van rechtvaardigheid tussen de seksen;
- ✓ maatregelen die de bevolking, ambtenaren en functionarissen informeren over mensenrechten, rechten van vrouwen en gendergelijkheid en die duidelijk maken dat deze rechten nageleefd en afgedwongen moeten worden;
- ✓ de uitbouw van een effectieve infrastructuur (rechtbanken, gevangenis...), uitrusting (wetboeken, uniformen, gedragscodes), bestrijding van corruptie, en opleiding en capaciteitsontwikkeling van rechters, procureurs, politiemensen... ;
- ✓ maatregelen die verzekeren dat vrouwen participeren in deze instellingen en dat ze hierbinnen ook machtsposities bekleden.

Protectie van mensenrechten van vrouwen. Een voorbeeld van goed beleid

Namibië staat model voor één van de meest vooruitstrevende wettelijke hervormingen vanuit het perspectief van 'gender justice'. Het recht op volledige en gelijke deelname aan het politieke, economische en culturele leven van de staat en op bijzondere behandeling en positieve acties om dit te bereiken is grondwettelijk verankerd. De regering richtte ook een 'Commissie voor herziening van de wetten en ontwikkeling' op, belast met het onderzoek van alle overgeërfde wetgeving, met bijzondere aandacht voor individuele vrijheden. In het verlengde hiervan werden zeven nieuwe belangrijke wetten aangenomen: over arbeid, ondernemerschap, gelijke huwelijksrechten, geweld in het gezin, moederschapsverlof, verkrachting en betaalbare woningen voor alleenstaande moeders.

3.2.2.2. De straffeloosheid voor geweld op vrouwen stoppen

Aanhoudend geweld is één van de belangrijkste problemen voor vrouwen in postconflictsituaties. De miskennis van dit geweld door ordehandhavers als fundamentele schending van de mensenrechten van vrouwen vergroot het probleem nog: vrouwen kunnen hierdoor niet rekenen op de bescherming van politie of justitie en daders kunnen ongestoord hun gang gaan, waardoor de ondermijning van de openbare orde aanhoudt.

Het vertrouwen en de veiligheidsperceptie van mensen hangt deels af van hoe omgegaan wordt met de schendingen van mensenrechten. In postconflictsituaties leidt dit vaak tot dilemma's wanneer de voordelen van amnestie en vervolging tegen elkaar afgewogen worden.

Straffeloosheid voor schendingen van mensenrechten van vrouwen komt op grote schaal voor. Daders worden vaak zelfs beloond met staatsmacht of belangrijke functies, vastgelegd in vredesonderhandelingen of ze krijgen voordelen en extra kansen in het kader van DDR-processen. Dergelijke praktijken verankeren straffeloosheid en andere vormen van corruptie in de kern van de samenleving en belemmeren een duurzame en vredevolle ontwikkeling.

Een samenleving kan zich niet veroorloven om schendingen van mensenrechten te negeren. Vroeg of laat komen de trauma's daarvan weer 'bovendrijven'. Op één of andere manier afrekenen met schendingen van mensenrechten die in de context van een conflict begaan werden (via waarheidscommissies of rechtbanken) is noodzakelijk. Dit overstijgt het individuele niveau: het is van cruciaal belang voor het verzoenings- en helingsproces en voor de ontwikkeling van de samenleving als geheel.

Wettelijke maatregelen en hervormingen zijn een belangrijke stimulans voor de wijziging van discriminerende attitudes en gewelddadig gedrag. Maar geweld stopt niet met wetgeving. Het vereist aangehouden politieke wil en inzet om gelijkheid v/m en 'gender justice' (sekserechtaardigheid) in de samenleving te realiseren.

Kernuitdagingen voor het beleid vanuit genderperspectief zijn:

- ✓ Ontwikkeling van een adequaat beleidskader voor de oprichting en werking van inclusieve instellingen voor transitiericht zoals waarheidscommissies of bijzondere

rechtbanken.⁷ Ervoor zorgen dat vrouwen deelnemen aan dit proces en dat deze instellingen rekening houden met schendingen van mensenrechten van vrouwen en met hun bijzondere behoeften.

- ✓ Geweld op vrouwen zoveel mogelijk laten behandelen door nationale rechtbanken omdat traditioneel recht vaak discriminerend is voor vrouwen en dikwijls geweld op vrouwen tolereert.
- ✓ Bijstand voor slachtoffers van gendergebonden en seksueel geweld, waaronder toegang tot het gerecht, getuigenbescherming, billijke herstelregelingen en rehabilitatie.
- ✓ Betrekken van mannen en jongens bij dit proces.
- ✓ Langetermijnengagementen van donoren en staten, en steun voor de hervorming van het nationale rechtssysteem, inclusief vorming voor lokale rechters, procureurs en openbare aanklagers, steun voor de ontwikkeling van juridische capaciteiten (inclusief voor vrouwen), voor onderzoek en training m.b.t. de afhandeling van zaken van verkrachting, seksueel geweld en geweld in het gezin.
- ✓ Steun voor lokale vrouwenorganisaties die instaan voor opvang, begeleiding of rehabilitatie van slachtoffers, die geweld op vrouwen bestrijden en die de sociale vooroordelen, praktijken en stereotyperingen aanpakken i.v.m. vrouwen die slachtoffer werden van geweld of seksueel geweld.
- ✓ Integratie van een genderdimensie in de instellingen en het beleid van justitie, van de veiligheidssector en in DDR-processen.

De aanpak van straffeloosheid. Voorbeelden van goed beleid

Namibië nam verschillende initiatieven (o.a. educatie en onderzoek) om te verzekeren dat de bevolking de nieuwe grondwet zou begrijpen. De 'Commissie voor herziening van de wetten en ontwikkeling' organiseerde publieke hoorzittingen en workshops. Er werden gespecialiseerde centra opgericht voor de opvang van slachtoffers van misbruik en geweld. De instelling van slachtoffervriendelijke rechtbanken voor seksuele misdrijven (met one way glass zodat getuigende slachtoffers onzichtbaar blijven) zijn samen met relevante wijzigingen in de wetgeving belangrijk om de drempel tot justitie voor slachtoffers van seksueel geweld te verlagen en om geweld op vrouwen en kinderen te bestrijden.

De 'Commissie voor Waarheid en Verzoening' in Sierra Leone stelde in de interpretatie van haar mandaat dat 'schendingen en misbruiken' ook gendergebonden schendingen insluiten en de Commissie wordt expliciet aangemoedigd (artikel 6(2)) om bijzondere aandacht te besteden aan 'seksueel geweld en de ervaringen van kinderen in gewapende conflicten'. Dit ging gepaard met de oprichting van een onafhankelijke Bijzondere Rechtbank voor Sierra Leone voor de vervolging van de belangrijkste verantwoordelijken. Vrouwen namen ook deel aan dit proces als lid van verschillende operationele teams van de Waarheidscommissie en als commissaris. Er is ook het Lawyers Centre for Legal Assistance, een publieke non-profitorganisatie die slachtoffers en de politie op verschillende manieren bijstaat en de hervorming van discriminerende wetten verdedigt.

⁷ Seksueel en gendergebonden geweld moet opgenomen zijn in het mandaat van deze instellingen, genderexperts moeten er deel van uitmaken en vrouwen moeten er evenwichtig vertegenwoordigd zijn. Het is ook belangrijk dat er databanken aangelegd worden om de misdaden tegen vrouwen (aard, hoeveelheid, omstandigheden...) te registreren. Dit om verder onderzoek en een beleid afgestemd op de noden van de slachtoffers te kunnen ontwikkelen.

3.2.2.3. Hervorming van de veiligheidssector

Politiediensten hebben het mandaat om de openbare orde te handhaven, de naleving van de wet af te dwingen en de burgers te beschermen. Politiediensten zijn een belangrijke schakel in de keten van de stopzetting van geweld en straffeloosheid en in het afdwingen van respect voor mensenrechten van vrouwen.

De samenstelling en cultuur van deze diensten is echter nog steeds overwegend mannelijk. Dit heeft een belangrijke en negatieve impact op de kwaliteit van de dienstverlening en belemmert de (gelijke) toegang van vrouwen tot de politie. Het maakt de dienst onaantrekkelijk voor vrouwen als werkgever en vrouwen kunnen niet ten volle rekenen op politiebescherming.

Dit geldt des te meer naarmate er een grotere ongelijkheid v/m in de samenleving heerst. Hoe groter de ongelijkheid, discriminatie en geringschatting van vrouwen, hoe slechter hun toegang tot de instellingen en hoe minder de dienstverlening tegemoetkomt aan hun behoeften. Zo wordt bijvoorbeeld de ernst van geweld in het gezin onderschat en als een private aangelegenheid tussen echtgenoten beschouwd.

Over heel de wereld heerst er binnen de politiediensten ook heel wat weerstand tegen de komst en/of de bevordering van vrouwen in het korps. Weerstand in de vorm van zware fysieke standaards voor de rekrutering (lengte en kracht), discriminatie in de opleiding, bij bevordering en in de organisatiecultuur die dikwijls diverse vormen van pesten of seksisme tolereert.

De strategieën om dit alles te counteren en om een genderdimensie in de politiediensten te integreren, zijn:

- zorgen voor meer vrouwen in het politiekorps, op alle niveaus en in alle functies;
- een betere erkenning en bescherming van de rechten van vrouwen door de politiediensten zelf.

In ECOSOC Resolutie 1997/24 adviseerde de Algemene Vergadering van de VN de Lidstaten hiertoe:

- ✓ *Verzekeer dat de wetten, codes en procedures i.v.m. geweld op vrouwen systematisch afgedwongen worden zodat alle geweld op vrouwen erkend en afgehandeld wordt door het strafrecht.*
- ✓ *Ontwikkel onderzoekstechnieken die zo min mogelijk storend zijn voor slachtoffers van geweld en die hen niet vernederen, zonder afbreuk te doen aan de standaards voor de verzameling van bewijsmateriaal.*
- ✓ *Verzekeer dat politieprocedures, waaronder besluiten over arrestatie, gevangenhouding en vrijlating van daders, rekening houden met de veiligheid van het slachtoffer en dat ze verder geweld voorkomen.*
- ✓ *Versterk de capaciteit van de politie om gepast en onmiddellijk te reageren op gewelddadige incidenten tegenover vrouwen.*
- ✓ *Verzekeer dat de uitoefening van de politionele macht overeenkomstig de wet en de gedragscode verloopt en dat de politie gevraagd wordt om rekenschap af te leggen indien dat niet het geval is.*
- ✓ *Moedig vrouwen aan om bij de politie te gaan, inclusief op operationeel niveau.*

Concreet werden hiertoe volgende acties geïdentificeerd:

- ✓ Bijzondere aandacht schenken aan en maatregelen nemen voor de evenwichtige samenstelling van het korps v/m en openstelling van alle functies voor vrouwen.
- ✓ Bij rekrutering screenen op incidenten m.b.t. schending van mensenrechten en geweld op vrouwen, m.i.v. geweld in het gezin.
- ✓ Vorming over mensenrechten en gendergebonden geweld op vrouwen, m.i.v. geweld in het gezin en (indien mogelijk) de installatie van gendereenheden in de politieposten.
- ✓ Promoten van mensenrechten en gendergelijkheid in het opleidingscurriculum, rekening houden met een sekse-evenwicht bij het onderwijzend personeel (rolmodellen voor meisjes én jongens) en positieve acties opzetten om vrouwen te rekruteren.

Voorbeelden van goed beleid. Hervorming van de veiligheidssector

De vredesmissie in **Timor-Leste** voorzag vorming voor politiemensen over de omgang met seksueel en gendergebonden geweld en over de registratie van naar geslacht opgesplitste data. Ze richtte de eerste gespecialiseerde politie-eenheid op voor de behandeling van gendergebonden misdrijven. De regering nam dit initiatief over en richtte binnen het politiekorps eenheden 'Kwetsbare Personen' op, bevoegd voor klachten en onderzoek van gendergebonden geweld. Deze werken nauw samen met vrouwengroepen die instaan voor de opvang, psychologische zorg, juridische begeleiding en advies aan slachtoffers. Er werd een markante stijging van het aantal rapportages van gendergebonden geweld genoteerd.

In **Rwanda** werd binnen de leidinggevende dienst van de Rwandese nationale politie een afdeling 'gendergebonden geweld' opgericht. De staf kreeg een bijzondere opleiding voor de omgang met slachtoffers van seksueel geweld en voor de verzameling van bewijsmateriaal. Ze staan in voor de politioneel-juridische opvolging en verwijzen slachtoffers door naar hulpverlening (juridisch, medisch, psychologisch). De efficiëntie van de dienst blijkt uit statistieken: 1.777 doorverwijzingen van verkrachting, 803 veroordelingen. De adjunct-commissaris stelt dat hierdoor niet alleen het beleid efficiënter geworden is, maar dat er bij de politie en in de gemeenschap ook een groter bewustzijn ontstaan is dat gendergebonden geweld een mensenrechtenkwestie is.

3.2.2.4. De integratie van een genderdimensie in DDR-processen

"Ik was een tegenstander van de oprichting van een Gender Eenheid binnen de VN-overgangsregering voor Oost-Timor. Ik dacht niet dat een Gender Eenheid nuttig zou zijn voor de heropbouw van de instellingen van het land. Ik heb me vergist.

De eerste reglementering die ik doorvoerde verzekerde respect voor de mensenrechtenstandaards, inclusief CEDAW, als fundament voor alle nieuwe overheidsinstellingen. De Eenheid maakte hiervan een dynamisch proces, overlegde met de Timorese vrouwen, en samen met UNIFEM steunde zij de betrokkenheid van vrouwen, met als resultaat een hoger percentage vrouwen in de Grondwettelijke Vergadering dan in vele andere landen. De Eenheid werkte samen met Oost-Timorese vrouwen aan de oprichting van wat nu de Oost-Timorese overheidsinstelling voor de vooruitgang van vrouwen is".

Sergio Vieira de Mello, Bijzonder Vertegenwoordiger van de Secretaris-Generaal, Oost-Timor

Uit VN-rapporten over DDR blijkt dat ongeveer 30 % van de personen in rebellengroepen vrouwen zijn. Het is belangrijk om deze groep niet over het hoofd te zien en om rekening te houden met de soms specifieke behoeften van en obstakels voor deze vrouwen: (seksuele) gezondheid, kinderen, maatschappelijke vooroordelen, inkomensverwerving

(analfabetisme, geen recht op grondbezit of andere eigendom) en re-integratie in het leger, de politie of de samenleving.

Daarnaast is het belangrijk om DDR-programma's te laten aansluiten bij de globale ontwikkeling van lokale gemeenschappen en in overleg met de lokale bevolking (v/m), met aandacht voor hun rechten, behoeften en verwachtingen (v/m) en voor de participatie van vrouwen. Ondersteuning en begeleiding van de gezinsleden van ex-strijders mogen hierbij evenmin vergeten worden. Zij worden immers vaak geconfronteerd met toenemend (seksueel) geweld bij de terugkeer van ex-strijders, die zich soms moeilijk kunnen aanpassen aan de (nieuwe) situatie. Daarom zijn ook psychosociale begeleiding, sensibilisering voor vrouwenrechten, vorming over niet-gewelddadige communicatie en gedrag, en begeleiding op middellange termijn nodig.

De integratie van een genderdimensie in DDR-processen heeft te maken met zowel participatie, protectie en preventie als met organisatorische en programmatorische hervormingen. Uit ervaring is gebleken dat het belangrijk is om te zorgen voor:

M.b.t. participatie van vrouwen

- ✓ participatie van vrouwelijke VN-officieren. Hun aanwezigheid maakt het DDR-proces voor vrouwen toegankelijk en aanvaardbaar (identificatie);
- ✓ een inclusieve lijst van criteria om te bepalen wie in aanmerking komt voor DDR en een inclusief taalgebruik zodat alle leden van een gewapende groep, ook personen met ondersteunende taken (inclusief seksuele diensten) die niet direct deelnamen aan de gevechten, in aanmerking komen voor DDR;
- ✓ overleg met de gezinsleden en met de lokale gemeenschappen waarin gedemobiliseerde 'strijders' geïntegreerd zullen worden. Dit in alle fasen (planning, uitvoering, evaluatie) van het DDR-proces. Ook de deelname van vrouwen hieraan verzekeren.

M.b.t. betere bescherming van vrouwenrechten en geweldpreventie

- ✓ vorming voor alle betrokkenen over mensen- en vrouwenrechten, over het belang van participatie van vrouwen en hun specifieke noden inzake gezondheid, over hun seksuele rechten, hun sociale en economische re-integratie;
- ✓ psychologische steun en begeleiding voor ex-strijders en hun gezinsleden;
- ✓ maatregelen om de verspreiding van kleine en lichte wapens tegen te gaan of om deze in beslag te nemen (om seksueel geweld in te dijken);
- ✓ aparte leefruimtes voor vrouwelijke en mannelijke ex-strijders in de kampen (vermindert het risico op seksueel geweld);
- ✓ opleiding en vorming voor nieuw geïntegreerde ex-strijders, waarbij de boodschap herhaald wordt dat (seksueel) geweld niet aanvaardbaar is;
- ✓ samenwerking met de overheid om te zorgen voor een beter loon en betrouwbare uitbetaling (om plundering, diefstal en seksueel geweld te verminderen).

M.b.t. organisatorische en programmatorische wijzigingen

- ✓ voldoende tijd voor de uitvoering van programma's, m.i.v. monitoring, evaluatie en overleg met echtgenoten, vrouwen en de lokale gemeenschappen na de terugkeer van 'ex-strijders';
- ✓ maatregelen die verzekeren dat vrouwen en mannen op gelijke wijze gebruik kunnen maken van aangeboden diensten of voordelen en op gelijke wijze kunnen participeren;
- ✓ aandacht hebben voor stereotypen en vooroordelen over vrouwen en hun positie in de samenleving (om deze te counteren);
- ✓ aandacht voor verschillen v/m m.b.t. posttraumatische stresssymptomen;
- ✓ activiteiten en begeleiding voor de gezinnen en gemeenschappen waarnaar ex-strijders terugkeren of waar ze zich zullen vestigen;
- ✓ steun voor de oprichting van vrouwengroepen. Dit is de meest efficiënte manier om behoeften van vrouwen te identificeren en om empowerment en ownership te vergemakkelijken.

Voorbeelden van goed beleid. Integratie van een genderdimensie in DDR-processen

Het DDR-akkoord tussen de regering van **Oeganda** en de rebellen kan dankzij de input van vrouwen in het proces model staan voor andere akkoorden. Het akkoord bevat directe bepalingen over erkenning van vrouwenrechten en participatie van vrouwen, over gendermainstreaming van het beleid, over de noodzaak om rekening te houden met de specifieke behoeften van vrouwen en meisjes, inclusief seksuele en reproductieve gezondheid.

Zuid-Afrika en **Sierra Leone** leerden ons dat voor de succesvolle integratie van vrouwen en meisjes in DDR-processen volgende factoren belangrijk zijn:

- een adequate en aangepaste planning;
- vorming om vooroordelen aan te pakken;
- kwaliteitsvolle aangepaste opleidingen voor vrouwen en meisjes;
- economische kansen voor vrouwen en meisjes;
- zowel daders als slachtoffers bij het integratieproces betrekken;
- vrouwen betrekken bij zowel het ontwerp als de uitvoering van de programma's.

In **Liberia** werd de omschrijving 'vrouwen die in gewapende groepen leven' opgenomen in de criteria om in aanmerking te komen voor DDR.

De VN-vredesmacht in **Haïti** integreerde een genderperspectief in alle benaderingen en programma's. Zo werd er bijvoorbeeld een minimumquotum van 30 % vrouwen in arbeidsintensieve projecten ingesteld en werden er speciale programma's voor vrouwen en meisjes opgestart i.v.m. economische empowerment en toegang tot justitie.

3.3. Preventie

Preventie van geweld vereist een samenhangend en structureel beleid, met wettelijke maatregelen en informatiecampagnes die de bevolking ervan bewust maken dat (seksueel) geweld onaanvaardbaar is.

Er is ook een beleid vereist dat garandeert dat opvoeding en onderwijs in geen enkel opzicht discriminerend zijn voor meisjes of jongens en dat beide seksen niet benadeeld worden in hun ontwikkeling en ontplooiing. Het pedagogische uitgangspunt vertrekt vanuit de bevordering van gelijkheid en vanuit niet-gewelddadige communicatie, opvoeding en gedrag.

Staten hebben de wettelijke en morele plicht om maatregelen te nemen die vrouwen beschermen tegen geweld en om daders te straffen en nadien preventief te begeleiden. Verschillende internationale verdragen over mensenrechten, oorlogsrecht en bestrijding van geweld op vrouwen, en sinds 2000 ook besluiten van de Veiligheidsraad zoals Resolutie 1325 en haar volgresoluties verbinden hen daartoe.

De bepalingen van het Vrouwenverdrag (1979) en de aanbevelingen van het CEDAW-comité, de VN-Verklaring tot uitbanning van geweld op vrouwen, de aanbevelingen van de Vierde Wereldvrouwenconferentie (Peking-Actieplatform, 1995) en de aanbevelingen van de Bevolkingsconferentie van Caïro (1994) vormen samen de basis voor dit beleid.

Definitie van geweld⁸

Onder 'geweld op vrouwen' moet iedere handeling van gendergebonden geweld worden verstaan die fysiek, seksueel of psychologisch nadeel of leed van vrouwen tot gevolg heeft of waarschijnlijk tot gevolg zal hebben, met inbegrip van het dreigen met dergelijke handelingen, dwang of arbitraire vrijheidsberoving, zowel in het publieke als private leven (artikel 1).

Vallen onder geweld op vrouwen (niet-limitatieve opsomming):

(a) fysiek, seksueel en psychologisch geweld in het gezin, inclusief slaan, seksueel misbruik van meisjes in de familie, geweld in verband met de bruidsschat, verkrachting binnen het huwelijk, vrouwelijke genitale verminking en andere traditionele praktijken die schadelijk zijn voor vrouwen, geweld buiten het huwelijk en geweld in verband met uitbuiting;

(b) fysiek, seksueel en psychologisch geweld in de gemeenschap, inclusief verkrachting, seksueel misbruik, seksueel lastigvallen en seksuele intimidatie op de werkvloer, in onderwijsinstellingen, tijdens vormingssessies en in andere situaties, in de context van vrouwenhandel en gedwongen prostitutie;

(c) fysiek, seksueel en psychologisch geweld begaan of toegestaan door de staat, onder alle omstandigheden (artikel 2).

3.3.1. Uitdagingen

De grootste uitdaging om geweld op vrouwen te voorkomen bestaat uit de structurele inbedding van een beleid gericht op de bevordering van gelijke rechten en kansen voor vrouwen en mannen in alle sectoren en op alle niveaus van het maatschappelijk leven.

⁸ Definitie uit de Verklaring over de uitbanning van het geweld op vrouwen, aanvaard door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 december 1993

Participatie van vrouwen, steun voor de vrouwenorganisaties en protectie van vrouwenrechten zijn zowel de beste als de meest noodzakelijke strategieën hiertoe.

3.3.2. Strategieën

Binnen dit algemene beleidskader kunnen en moeten tal van acties ondernomen worden, zoals bijvoorbeeld:

- ✓ de wettelijke verankering van een beleid voor gelijkheid v/m en van gendermainstreaming;
 - ✓ de wettelijke opheffing van alle vormen van discriminatie van vrouwen en meisjes;
 - ✓ het wettelijk verbod op alle vormen van geweld op vrouwen, inclusief geweld in het gezin;
 - ✓ de oprichting van een instelling voor de gelijkheid van vrouwen en mannen;
 - ✓ de opstelling van een Nationaal Actieplan voor de strijd tegen geweld op vrouwen;
 - ✓ de invoering van maatregelen om straffeloosheid te stoppen;
 - ✓ de verzameling van naar geslacht en leeftijd opgesplitste data over discriminatie en geweld en investering in wetenschappelijk onderzoek daarover;
 - ✓ gratis en niet-discriminerend onderwijs, met gelijke toegang voor meisjes en jongens;
 - ✓ de aanstelling van een ombudsman/ombudsvrouw voor geweld op vrouwen;
 - ✓ opleiding over voorkomen, onderkennen, omgang met en bestraffing van geweld;
 - ✓ zorgen voor een netwerk voor opvang en begeleiding van slachtoffers van geweld;
 - ✓ instelling van programma's voor begeleiding van daders;
 - ✓ promotie van niet-gewelddadig gedrag via de media, onderwijs, vormingen...;
 - ✓ publieke sensibiliseringscampagnes om geweld op vrouwen te voorkomen
-

Een coherent beleid in verband met geweld gaat uit van een ruime en duidelijke definitie (conform internationale standards) en heeft aandacht voor de verschillende aspecten van de strijd tegen geweld: preventie, opvang en begeleiding van slachtoffers, wettelijke omkadering (aangepaste of nieuwe wetten), gerechtelijke vervolging en bestraffing, daderbehandeling, publieke campagnes, vorming... en schenkt in het bijzonder aandacht aan een grotere betrokkenheid van mannen en jongens.

Overleg en coördinatie tussen de verschillende betrokken diensten en instellingen, monitoring en regelmatige evaluatie van het beleid, met aandacht voor de zogenaamde drie P's (participatie, protectie, preventie), en intensieve samenwerking met de vrouwenorganisaties vormen de ruggengraat voor een doelmatig en efficiënt beleid.

3.3. Nationale Actieplannen in uitvoering van Resolutie 1325

Eén van de belangrijkste strategieën voor de implementatie van Resolutie 1325 en haar volgresoluties is de opstelling van een Nationaal Actieplan (NAP), waarin alle bepalingen uit de resoluties die verplichtingen voor staten (direct of indirect) met zich meebrengen behandeld worden, rekening houdend met de bepalingen of aanbevelingen van het ruimere beleidskader waarnaar Resolutie 1325 verwijst.

Een NAP is een concreet en overzichtelijk middel om vorm te geven aan het beleid en de politieke wil om Resolutie 1325 uit te voeren. Het biedt meerdere voordelen. Het laat toe

om binnen een welbepaald tijds kader prioriteiten, strategische acties en beschikbare middelen te identificeren en om het beleid van de verschillende betrokken diensten goed op elkaar af te stemmen, waardoor een betere coördinatie mogelijk wordt.

Het laat ook toe om de contacten met de vrouwenbeweging aan te scherpen. Ruimer geïnformeerd zijn over de verwachtingen en noden van vrouwen en meisjes maakt een beter afgestemd beleid mogelijk. Ten slotte faciliteert een NAP de opvolging, controle, evaluatie en bijsturing van het beleid: er kan gemakkelijker nagegaan worden of de regering haar beloftes inlost en leemtes of hiaten kunnen gemakkelijker geïdentificeerd worden.

Tegelijk biedt het proces van ontwikkeling, opvolging en evaluatie van een NAP 1325 kansen om de inzichten in het belang van gendergelijkheid voor vrede aan te scherpen en om een ruim gedragen bewustzijn te genereren over het belang van Resolutie 1325. Dit verstevigt het draagvlak voor wetswijzigingen en een beleid voor gelijke rechten en kansen voor vrouwen en mannen.

3.4.1. Voorwaarden voor een goed opgesteld Nationaal Actieplan 1325

Een NAP 1325 kan op verschillende manieren ontwikkeld worden. Of het land zich al dan niet in een situatie van oorlog bevindt, is bijvoorbeeld een belangrijke factor voor de vastlegging van de prioriteiten.

Dit betekent echter geen blanco cheque voor 'om het even wat'. De grote lijnen of prioriteiten (participatie van vrouwen, protectie van rechten van vrouwen, preventie van geweld op vrouwen) zijn aangegeven in de resolutie.

Na verloop van tijd werden verschillende kenmerken als 'model of good practice' voor de opstelling van een NAP geïdentificeerd:

3.4.1.1. Algemene vereisten

- ✓ **specifieke en haalbaar geformuleerde doelstellingen en acties**, een tijds kader, een budget en indicatoren. De toegekende budgetten moeten voldoende zijn om het plan uit te voeren en ze moeten steun voor de werking en projecten van vrouwenorganisaties insluiten;
- ✓ duidelijke **identificatie van de verantwoordelijken** voor de uitvoering van het beleid en een resultaatgericht en transparant mechanisme voor rapportage en monitoring, waaronder de mogelijkheid om na te gaan welke budgetten besteed worden aan de uitvoering van het Actieplan;
- ✓ gericht zijn op **empowerment** van vrouwen en aansluiten bij het globale beleid voor gelijkheid v/m (zoals aangegeven in Resolutie 1325). De focus moet liggen op vrouwen als actor en op de deelname van vrouwen aan besluitvorming;
- ✓ **participatie van vrouwenorganisaties** of (andere) relevante platformen van de civiele samenleving aan de ontwikkeling, uitvoering, monitoring en evaluatie van het NAP 1325;
- ✓ **betrokkenheid van het parlement** bij de opstelling, monitoring en evaluatie van het NAP zodat het zijn bevoegdheden (begrotings- en beleidscontrole) ten volle kan uitoefenen en transparantie verzekerd is d.m.v. publieke rapportages.

3.4.1.2. Formele voorwaarden

Analyse: dataverzameling (nulmeting) over verschillende zaken m.b.t. 'vrouwen, vrede en veiligheid' vanuit het perspectief van gelijkheid, participatie, protectie en preventie met als doel de realisatie van de bepalingen van de Resoluties 1325, 1820, 1888, 1889 en 1960

Missie: de doelstellingen van het NAP en de beleidsprioriteiten van het land op lange termijn vastleggen

Opzet en strategie: realistische en haalbare operationele doelstellingen (op middellange en korte termijn) vastleggen, de middelen om dit te realiseren en de verantwoordelijken voor de uitvoering identificeren

Tijds kader: termijnen bepalen voor de operationele doelstellingen en voor de opvolging van de vorderingen

Monitoring en evaluatie: de indicatoren en ijkpunten voor de opvolging van de stand van zaken identificeren (wat), de frequentie en manier van rapportage vermelden (hoe) en aangeven wie verantwoordelijk en betrokken zijn voor de monitoring en evaluatie (wie)

Budget: in samenhang met de specifieke verantwoordelijkheden en opdrachten voor de uitvoering van het NAP 1325 de budgetten begroten en vastleggen

3.4.1.3. Kritische succesfactoren

Hoge status en adequate budgetten: het is belangrijk dat NAP's gedragen worden door de hoogste beleidsniveaus en dat ze een hoge beleidsprioriteit krijgen met daaraan gekoppeld voldoende budgetten

Gemengde Task Force: identificatie van de stakeholders en samenstelling van de groep die het NAP zal ontwikkelen; in de groep zitten vertegenwoordigers van de verschillende betrokken administraties en kabinetten en van de civiele samenleving, in het bijzonder de vrouwenorganisaties en de vrouwelijke parlementsleden.

Concreet implementatieplan: de verschillende diensten verantwoordelijk voor een deel van de realisatie van het NAP werken een eigen SMART (Specifiek, Meetbaar, Actiegericht, Realiseerbaar en Tijdsgebonden) implementatieplan uit, waarin ze aangeven op welke manier en met welke middelen (personeel, financieel) ze de doelstellingen zullen realiseren.

Coördinatie: de integratie van het NAP in de context van andere regeringsprogramma's zoals nationale ontwikkelingsstrategieën, programma's voor bilaterale samenwerking, armoedebestrijding (PRSP), nationale veiligheid,... versterkt de implementatie en vergroot de kansen op succes.

Niet-gouvernementele organisaties: vrouwenorganisaties zijn belangrijk voor input in het plan, monitoring, rapportage en feedback. Ze zijn goed geïnformeerd over de noden op het terrein, vertegenwoordigen vrouwen als groep, verwoorden wat er leeft aan de basis en zijn kritische bondgenoten die kunnen bijdragen tot de bekendmaking, gedragenheid en succesvolle uitvoering van het plan en het beleid.

3.4.2. Checklist voor de opstelling van een Nationaal Actieplan 1325

M.b.t. doelstellingen en acties

- ✓ Zijn de doelstellingen en acties die opgesomd worden in het Nationaal Actieplan 'SMART' geformuleerd?
Is het duidelijk welke acties ondernomen zullen worden? Wordt de norm aangegeven om vast te stellen of een doel gehaald werd? Worden de acties door iedereen gedragen? Zijn de doelstellingen niet te moeilijk of te gemakkelijk bereikbaar? Is aangegeven wanneer het resultaat moet worden bereikt?
- ✓ Zijn de doelstellingen en acties realistisch en haalbaar op middellange en korte termijn en werden de realisatiemiddelen aangegeven?
- ✓ Komen de acties en doelstellingen van het NAP overeen met de bepalingen van Resolutie 1325?
- ✓ Dragen de acties in het NAP bij tot de versterking van de positie(s) van vrouwen in de samenleving (empowerment) en m.b.t. vredesprocessen? Ligt het accent op vrouwen als actor?
- ✓ Is er een tijds kader voor de uitvoering en evaluatie van het NAP voorzien? Liggen de tijdstippen vast om de operationele doelstellingen te behalen en om de uitvoering op te volgen?
- ✓ Draagt het NAP bij aan het ruimere gelijkheidsbeleid voor vrouwen en mannen?

M.b.t. budgetten

- ✓ Is er een budget begroot en vastgelegd voor de uitvoering van het NAP? Is dit bedrag duidelijk vermeld en werd expliciet aangegeven welke departementen verantwoordelijk zijn voor welke bijdragen? Is er daarnaast een specifieke budgetlijn voorzien voor activiteiten in het kader van het NAP en voor steun aan de werking van de vrouwenorganisaties?
- ✓ Kan er gemakkelijk nagegaan worden welke budgetten begroot en besteed werden voor de uitvoering van het NAP? Is dit budget voldoende?

M.b.t. de uitvoering en coördinatie

- ✓ Werd een specifieke werkgroep of eenheid geïdentificeerd en belast met de coördinatie en opvolging van het plan?
- ✓ Is het duidelijk wie en welke diensten verantwoordelijk zijn voor welke deelaspecten van de uitvoering van het NAP?
- ✓ Werd er een bijzondere werkgroep opgezet voor de ontwikkeling en opvolging van het NAP? Zitten daarin zowel vertegenwoordigers van de kabinetten als van de administratie? Zijn de vrouwenorganisaties en het parlement daarbij betrokken? En voor de coördinatie?
- ✓ Zijn andere nationale ontwikkelingsstrategieën zoals voor armoedebestrijding of voor geweldbestrijding conform met de bepalingen van het NAP 1325 en/of sluiten ze daarbij aan?

M.b.t. monitoring, evaluatie en bijsturing

- ✓ Zijn er indicatoren of ijkpunten opgenomen in het NAP aan de hand waarvan nagegaan kan worden of en welke vorderingen geboekt werden in de uitvoering?
- ✓ Voorziet het NAP in een rapportage mechanisme over de stand van zaken van de uitvoering?

- ✓ Werd een specifieke methode en/of mechanisme voorzien voor de monitoring van het NAP? Hoeveel rapportages? Is dit voldoende en komen deze op het 'juiste' moment?
- ✓ Werd er expliciet vermeld wie betrokken zijn bij de monitoring en de evaluatie van het NAP? Zijn het parlement en de vrouwenorganisaties structureel betrokken bij dit proces?
- ✓ Bevat het plan (al dan niet als bijlage) gegevens over verschillende onderwerpen of deelthema's m.b.t. vrouwen, vrede en veiligheid, zoals participatie, protectie van vrouwenrechten, gelijkheid v/m en geweld op vrouwen?

M.b.t. de participatie van vrouwenorganisaties en parlement

- ✓ Op welke manier werden/worden de vrouwenorganisaties betrokken bij het NAP?
- ✓ Voorziet het NAP in samenwerking met en steun voor vrouwenorganisaties die actief zijn op het vlak van vrouwen en vrede?
- ✓ Is er steun voorzien voor capaciteitsontwikkeling en vorming van vrouwen(organisaties) inzake lobbying voor vrede en deelname aan vredesonderhandelingen?
- ✓ Voorziet het plan dat het parlement betrokken wordt bij de opstelling, monitoring en evaluatie van het NAP? Kan het parlement zijn controlerende bevoegdheid (begroting, beleid) ten volle uitoefenen?

Een voorbeeld van goed beleid

Liberia ontwikkelde een participatief, gecoördineerd NAP met indicatoren. In maart 2009 lanceerde de Liberiaanse regering haar Nationaal Actieplan (2009-2013). Het plan is het resultaat van een langdurig participatief proces met consultatie van verschillende stakeholders over heel het land. Op lokaal niveau werden verschillende rondetafels georganiseerd die plattelandsvrouwen de kans gaven om hun prioriteiten voor vrede en heropbouw te formuleren. Deze werden opgenomen in het Draft Actieplan. Het 1325 National Steering Committee evalueerde het plan om ervoor te zorgen dat verschillende behoeften en prioriteiten aan bod kwamen en om te zorgen voor afstemming met de Armoedevermindering Strategie (PRS) en andere beleidskaders van de regering. Voor de opvolging van het plan werden 190 indicatoren, zowel kwantitatieve als kwalitatieve, geïdentificeerd. Vele van deze indicatoren zijn ambitieus en het zal heel wat middelen en onderzoek vergen om ze als maatstaf te kunnen gebruiken om de gerealiseerde vooruitgang te meten. Het Ministry of Gender, UNIFEM en het UN Office of the Special Advisor on Gender Issues (OSAGI) identificeerden daarop 8-10 hoge prioriteitsindicatoren die meer bescheiden zijn en meer haalbaar, toegankelijk en waarvoor al data beschikbaar waren. Deze indicatoren versterken het globale gendergelijkheidsbeleid en -programma's. Het plan voorziet een tussentijds en finaal voortgangsrapport en er werd voor de monitoring een observatorium van de civiele samenleving opgericht, met waakhondfunctie. Dit observatorium zal in 2013 een schaduwmonitoringrapport publiceren.

Hoofdstuk 4

De rol van parlementen. Richtlijnen en aanbevelingen voor actie

Als verkozen vertegenwoordigers van het volk hebben parlementairen de gelegenheid en de verantwoordelijkheid om de belangen en rechten van vrouwen te verdedigen conform internationale standaards en verplichtingen. Ook in de toepassing van de vijf resoluties van de VN-Veilighedsraad over vrouwen, vrede en veiligheid spelen parlementsleden een sleutelrol.

Hieronder volgt een overzicht van de verschillende acties die parlementsleden kunnen voeren.

4.1. Aansluiting bij het internationale en regionale regulerend kader inzake vrouwen, vrede en veiligheid

Parlementen moeten erover waken dat hun land aansluit bij de internationale en regionale standaards inzake vrouwen- en mensenrechten, ook wat betreft vrouwen, vrede en veiligheid. Zij zien erop toe dat op nationaal vlak uitvoering wordt gegeven aan de engagementen die hun regering genomen heeft bij de ondertekening van mensenrechten-instrumenten zoals het Verdrag tot uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW 1979) en het bijbehorende Protocol (1999). Ook de bepalingen van het Actieplatform van de Vierde Wereldvrouwenconferentie (Peking 1995) en de Verklaring tot uitbanning van geweld op vrouwen (1993) bieden hiervoor een leidraad (zie ook bijlage I).

Wat betreft vrouwen, vrede en veiligheid moet het Parlement erover waken dat de vijf resoluties van de VN-Veilighedsraad in eigen land worden toegepast en in beleidsacties worden vertaald.

Parlementen kunnen ook een doorslaggevende rol spelen bij de ondertekening en ratificatie door hun land van het Statuut van het Internationaal Strafhof. Dit is een belangrijk signaal in de aanpak van straffeloosheid voor schendingen van vrouwenrechten, een inbreuk die vaak op grote schaal voorkomt in postconflictsituaties.

4.2. Ontwikkeling en toepassing van wetgeving

Parlementairen vervullen een essentiële rol in het beleid door middel van hun wetgevende bevoegdheid. Prioritaire acties op het vlak van vrouwen, vrede en veiligheid zijn om (via wetgeving):

- ✓ de participatie van vrouwen aan alle fasen van conflict- en vredesprocessen te garanderen. Door bijvoorbeeld wettelijke of reglementaire streefcijfers of quota aan te nemen die een gewaarborgde aanwezigheid in alle domeinen van de besluitvorming – politiek, diplomatie, leger en politie, ... verzekeren;
- ✓ een structureel gelijkerechten- en kansenbeleid voor vrouwen en mannen uit te bouwen. Gendergelijkheid vormt de basis voor preventie van en strijd tegen geweld op vrouwen;
- ✓ voor vrouwen een betere toegang tot het recht te organiseren om zo een betere bescherming te garanderen voor vrouwen in conflict- en postconflictgebieden.

De grondwettelijke verankering van deze principes is een sluitsteen voor wetgeving en beleid op dit terrein en kan bijdragen om het eigen nationale rechtsstelsel af te stemmen op de geldende internationale en regionale normen.

Bij de totstandkoming van deze wetgeving is overleg met de civiele maatschappij essentieel, zeker met de nationale vrouwenbeweging en de lokale vrouwengroepen.

Eveneens belangrijk is dat de ambtenaren en rechters die deze regels moeten toepassen ter zake gevormd worden en dat de bevolking degelijk geïnformeerd wordt via sensibiliserende campagnes.

4.3. Een Nationaal Actieplan voor vrouwen, vrede en veiligheid

Een bijzonder krachtig instrument voor de toepassing van VN-Resolutie 1325 en haar volgresoluties is de ontwikkeling van een Nationaal Actieplan voor vrouwen, vrede en veiligheid, zoals door de VN-Veiligheidsraad uitdrukkelijk wordt aanbevolen (S/PRST/2004/40 en S/PRST/2005/52).

Begin 2012 hebben slechts 34 van de 192 VN-lidstaten een dergelijk actieplan ontwikkeld: 9 landen uit Afrika (Ivoorkust, DRC, Liberia, Rwanda, Sierra Leone, Guinee, Guinee-Bissau, Senegal en Oeganda), 3 landen uit Azië (Georgië, Nepal, Filippijnen), 3 Amerikaanse landen (Canada, VS, Chili) en 19 Europese landen (België, Bosnië Herzegovina, Denemarken, Estland, Finland, Frankrijk, IJsland, Italië, Kroatië, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Servië, Slovenië, Spanje, Verenigd Koninkrijk, Zweden, Zwitserland) .

Vanzelfsprekend volstaat de redactie van een plan als principeverklaring niet. De uitdaging ligt in de formulering van specifieke en realistische objectieven en in de ontwikkeling van 'instrumenten' die toelaten om het beleid op transparante wijze te monitoren en te evalueren.

Heel concreet kunnen parlementairen een voortrekkersrol spelen door:

- ✓ ervoor te zorgen dat de regering een Nationaal Actieplan 1325 ontwikkelt;
- ✓ de kwaliteit van dit plan en de uitvoering ervan te bewaken;
- ✓ ervoor te zorgen dat het NAP 1325 beantwoordt aan de criteria voor de opstelling van een degelijk Nationaal Actieplan en dat rekening gehouden wordt met de VN-indicatoren (aangenomen door de VN-Veiligheidsraad op 26/10/2010) en met goede praktijken uit het buitenland;
- ✓ te eisen dat het plan participatief wordt opgesteld;
- ✓ erover te waken dat er voldoende financiering is voor de uitvoering;
- ✓ zich te verzekeren dat het NAP mechanismen bevat voor de monitoring, controle en bijsturing van het beleid;
- ✓ ervoor te zorgen dat vrouwenorganisaties betrokken worden bij alle fasen van dit proces.

4.4. Genderbudgetting

Het parlement moet erover waken dat de regering voldoende financiële middelen besteedt aan de uitvoering van het Nationaal Actieplan voor vrouwen, vrede en veiligheid.

Hiertoe kunnen volgende acties ondernomen worden:

- ✓ Genderbudgetting: budgetten moeten op een genderneutrale manier verdeeld en besteed worden. Daarom moet een analyse gemaakt worden van de impact van het budget op vrouwen en meisjes tegenover de impact op mannen en jongens. Dit om de ongelijkheden en discriminaties weg te kunnen werken.
- ✓ Om de tenuitvoerlegging van Resolutie 1325 te versnellen, hebben de VN zich tot doel gesteld om ten minste 15 % van hun postconflictbudget te besteden aan de behoeften van vrouwen, de ondersteuning van de vrouwenbeweging en hun aanwezigheid aan de onderhandelingstafel. Lidstaten zouden hetzelfde moeten doen.
- ✓ Garanderen dat de principes van Resolutie 1325 vervat zitten in de begroting.
- ✓ Donorlanden dienen op hun beurt die principes te integreren in hun officiële ontwikkelingshulp (ODA).

4.5. De parlementaire controle op het beleid van de regering

De parlementen dienen hun controlebevoegdheid aan te wenden om het regeringsbeleid inzake vrouwen, vrede en veiligheid te stimuleren en aan te sturen. Zij moeten erover waken dat terzake een goed beleidskader ontwikkeld en bevorderd wordt en dat het concreet wordt toegepast.

Onder andere kunnen ze hiertoe de volgende acties ondernemen:

- ✓ Parlementaire vragen stellen, zowel schriftelijk als mondeling, aan de bevoegde ministers over de toepassing van Resolutie 1325 en haar vervolgresoluties.
- ✓ Van de regering een jaarlijks rapport aan het parlement eisen over de toepassing van het NAP over vrouwen, vrede en veiligheid.
- ✓ Hierover ook jaarlijks een openbaar parlementair debat houden hetzij in plenaire zitting, hetzij binnen de bevoegde parlementaire commissie(s) (Binnenlandse Zaken, Justitie, Defensie, Buitenlandse Zaken en Gelijke Kansen), teneinde het beleid op te volgen en zo nodig bij te sturen.
- ✓ Ondersteuning geven aan de inspanningen om de principes van Resolutie 1325 op het terrein toe te passen, door concrete projecten te bezoeken en op te volgen, eventueel in het kader van het werk van een parlementaire commissie.
- ✓ Controle uitoefenen op de begroting en de besteding van de budgetten (zie 4.4.)
- ✓ Bijdragen van donoren monitoren en de dialoog aangaan met lokale vertegenwoordigers van donoren en met de parlementairen van de donorlanden over het ter beschikking stellen van (toekomstige) hulpmiddelen voor prioritaire programma's.
- ✓ De dialoog aangaan met het middenveld.

4.6. Dialoog met de civiele maatschappij, in het bijzonder met de vrouwenbeweging

De parlementairen dienen deze materie op te volgen in nauwe samenwerking en dialoog met de civiele maatschappij. Het is voor parlementsleden belangrijk om goed geïnformeerd te zijn over wat leeft bij vrouwen aan de basis en om regelmatig en structureel te

overleggen met de vrouwenorganisaties, die de belangen van vrouwen als groep vertegenwoordigen en de problemen ook kennen.

Onder andere kunnen ze hiertoe de volgende acties ondernemen:

- ✓ Regelmatige contacten onderhouden met vertegenwoordigers van vrouwenorganisaties en andere civiele organisaties die vrede, mensenrechten en gelijke rechten voor vrouwen en mannen verdedigen om zich op die manier te bekwamen in de materie met het oog op het parlementaire debat en werk.
- ✓ Genderexperts en vrouwenorganisaties als sprekers uitnodigen op parlementaire hoorzittingen.
- ✓ Terreinbezoeken organiseren om met vrouwen aan de basis te spreken en om lokale leiders te ontmoeten.
- ✓ Erover waken dat de nationale vrouwenbewegingen en lokale vrouwengroepen voldoende erkenning en ondersteuning genieten. In het bijzonder steun verlenen aan ngo-platforms die werkzaam zijn rond Resolutie 1325. Zij kunnen de kloof helpen overbruggen tussen belangrijke donoren en lokale vrouwengroepen die zich actief inzetten voor vrede en vrouwenrechten.

4.7. Internationale en regionale parlementaire samenwerking

De materie van vrede en veiligheid heeft bij uitstek een internationale of interregionale dimensie. Het is van groot belang dat ook vanuit de parlementen op dit terrein een internationale samenwerking ontstaat.

Hiertoe kunnen volgende acties ondernomen worden:

- ✓ Aansturen op de opmaak van Regionale Actieplannen 1325, zoals thans aan de orde is in Centraal-Afrika.
- ✓ Zich aansluiten bij internationale of regionale parlementaire netwerken zoals de Interparlementaire Unie of AWEPA om ervaringen en good practices uit te wisselen en om de aandacht voor 1325 te stroomlijnen in het kader van alle initiatieven.
- ✓ Regeringen aanmoedigen om nauw samen te werken met en efficiënte steun te verlenen aan UN Women, dat onder andere een belangrijke rol zal spelen in het opvolgen van de VN-indicatoren en in de ondersteuning van de rol van vrouwen bij vredesopbouw.
- ✓ Donoren dienen in het kader van ontwikkelingssamenwerking partnerlanden te ondersteunen om een Nationaal Actieplan 1325 op te stellen en uit te voeren en daarbij rekening te houden met de laatste inzichten rond de drie basisprincipes van Resolutie 1325: preventie, protectie en participatie.
- ✓ Donoren dienen partnerlanden te ondersteunen in hun aanpak van de straffeloosheid van daders, daarbij rekening houdend met de specifieke noden van vrouwen en meisjes.

Hoofdstuk 5

Uitvoering van Resolutie 1325 in Vlaanderen: suggesties voor het beleid

5.1. Een Vlaamse verantwoordelijkheid

Vlaanderen is niet direct vertegenwoordigd in de Verenigde Naties. Dit betekent echter niet dat Vlaanderen geen verplichtingen heeft t.a.v. de uitvoering van Resolutie 1325 en haar volgresoluties 1820, 1888, 1889 en 1960. Respect voor mensenrechten, bevordering van de gelijkheid v/m en van vrouwenrechten conform de drie P's (participatie, protectie, preventie) zijn niet de exclusieve verantwoordelijkheid van de federale staat.

Vlaanderen is als autonome regio, op gelijke voet met de Lidstaten, verplicht om de bepalingen van door België onderschreven mensenrechtenverdragen en de besluiten van de Veiligheidsraad die binnen zijn bevoegdheidsdomein vallen, na te leven en uit te voeren. De uitspraken van de Voorzitter van de Veiligheidsraad, de besluiten van de Commissie Status van de Vrouw, de aanbevelingen van het CEDAW-Comité, de bepalingen van het Peking-Actieplatform ... ze gelden evenzeer in en voor Vlaanderen als voor natiestaten.

Het feit dat Vlaanderen zich niet in oorlog of in een postconflictfase bevindt, doet evenmin iets af aan het feit dat Resolutie 1325 en haar volgresoluties ook hier direct van toepassing zijn. Vredesopbouw en conflictpreventie zijn een permanente opdracht voor staten en gemeenschappen. Dit komt ook overeen met het nu gangbare en gehanteerde standpunt binnen de OESO: conflictpreventie heeft te maken met zowel acties op korte als op lange termijn, met als doel preventie en beheersing van geweld, inclusief de stimulering van niet-gewelddadige houdingen en gedrag.

Conflictpreventie

“Tien jaar geleden werd met de term conflictpreventie enkel verwezen naar acties op korte termijn met als doel manifeste spanningen te verminderen en de uitbarsting of het opnieuw oplaaien van geweld te voorkomen. Nu zijn zowel langetermijnengagementen als acties op korte termijn daarbij inbegrepen. Conflictpreventie gaat over de ingebouwde capaciteit van gemeenschappen om op niet-gewelddadige wijze om te gaan met belangenconflicten. De term verwijst ook naar het beheer van geschillen die destabiliserend kunnen werken. Met conflictpreventie kan men het geloof ontkrachten dat geweld een onvermijdelijke of aanvaardbare manier is om geschillen op te lossen, het maakt niet-gewelddadige alternatieven bekend en meer aantrekkelijk, pakt structurele en onmiddellijke oorzaken aan en vermindert de gevoeligheid voor uitlokkers van geweld.”

‘Guidance on Evaluating Conflict Prevention and Peace building Activities’, (p. 16), OESO, 2008

Resolutie 1325 benadrukt de genderdimensie van dit beleid en kadert het binnen de bepalingen van het Vrouwenrechtenverdrag, die richtinggevend zijn voor zowel het perspectief als de concrete doelstellingen van conflictpreventie.

Er zijn meerdere raakvlakken tussen de verschillende Vlaamse beleidsdomeinen en de verplichtingen in uitvoering van Resolutie 1325 en haar volgresoluties, zowel op vlak van het Vlaams ‘buitenlands’ als van het ‘binnenlands’ beleid. Vlaanderen kan ervoor kiezen om zich

hiertoe in te schakelen in het federaal Nationaal Actieplan 1325 of ervoor opteren om een eigen actieplan 1325 te ontwikkelen.

De uitwerking van een Vlaams plan van aanpak beantwoordt niet alleen aan de vraag van de Veiligheidsraad, het komt ook tegemoet aan de vraag van het Vlaams Parlement.

“Het belang van Resolutie 1325 is duidelijk. Het Vlaams Parlement heeft vijf jaar na de aanvaarding van de resolutie door de Veiligheidsraad aan de Vlaamse regering gevraagd ermee aan de slag te gaan. Het heeft het Vlaams Vredesinstituut de opdracht gegeven om een advies te formuleren over de vraag of en in welke mate Vlaanderen een rol kan spelen. Hun advies is geschreven met minimale invulling van wat Vlaanderen kan doen met die resolutie. Ik ben echter van mening dat Vlaanderen zijn bevoegdheden maximaal moet invullen gezien het enorme belang van deze resolutie. ...We moeten een Vlaams actieplan opstellen in samenwerking met het middenveld en met een partnerland, bijvoorbeeld Malawi”.

Jan Roegiers, Vlaams parlements lid, tijdens ‘Vrouwen, Vlaanderen en Europa. Drie dubbelgesprekken’, Vlaams Parlement, 22 november 2010

Welke optie Vlaanderen ook kiest, feit is dat Vlaanderen de plicht heeft om de bepalingen van Resolutie 1325 en haar volgresoluties uit te voeren, conform de bepalingen van het Vrouwenrechtenverdrag. Het Vlaams Parlement kan hierin het voortouw nemen en een belangrijke inbreng hebben in de opstelling van een Vlaams actieplan.

Een leidraad en inspiratie voor een Vlaams NAP 1325 vindt u in de hoofdstukken drie (voorwaarden voor een degelijk NAP) en vier (rol van parlementen), evenals in de hieronder geformuleerde suggesties voor het Vlaams beleid in uitvoering van Resolutie 1325.

5.2. Suggesties voor het Vlaams beleid

5.2.1. Verhoogde participatie van vrouwen aan politieke besluitvorming d.m.v.:

- een bijsturing van het decreet op de gemeenteraadsverkiezingen, de stadsdistrictraad en de provincieraadsverkiezingen van 8 juli 2011, zodat het ritsprincipe v/m voor de totale lijst verzekerd wordt (en niet enkel voor de eerste twee plaatsen);
- de aanneming van een decreet dat pariteit v/m garandeert bij de samenstelling van de leden van de Vlaamse regering en van de colleges van burgemeesters en schepenen;
- de bijsturing van het MEP-decreet met als doel op middellange termijn (2020) een 50/50 v/m-verhouding te realiseren in alle Vlaamse advies- en bestuursraden;
- de bijsturing van het decreet op de strategische adviesraden (decreten van 9/07/2003 en 22/12/2009), zodat in gemengde en maatschappelijke adviesraden de aanwezigheid van de Nederlandstalige Vrouwenraad, koepel van de Vlaamse vrouwenorganisaties, op gelijke voet met de andere koepels/organisaties verzekerd wordt.

5.2.2. Een democratisch buitenlands beleid met aandacht voor participatie en protectie van mensenrechten van vrouwen d.m.v.:

- de aanneming van een decreet dat de contouren vastlegt voor de ontwikkeling van een transparant en democratisch Vlaams ‘buitenlands’ beleid met daarin maatregelen die de

- aanwezigheid van meer vrouwen in de Vlaamse diplomatieke en buitenlandse vertegenwoordiging verzekeren, inclusief topfuncties, door middel van:
- ~ de verplichte dubbele voordracht v/m voor alle 'buitenlandse' mandaten;
 - ~ voorzieningen die partners van buitenlandse en diplomatieke vertegenwoordigers toegang tot betaalde arbeid verzekeren;
 - ~ de uitwerking van een specifiek plan voor de bevordering van de gelijkheid v/m binnen de diensten Buitenlands Beleid;
 - ~ positieve acties voor in- en doorstroom van vrouwen, gekoppeld aan 40/60-quota (naar Fins model);
 - ~ regelmatige informatiecampagnes gericht op meisjes aan universiteiten om ervoor te zorgen dat het aantal vrouwen in diplomatieke dienst toeneemt;
 - ~ hantering van het ritsprincipe 50/50 v/m voor de toekenning van beurzen voor stageplaatsen in internationale organisaties.
- de expliciete opname van de uitvoering van Resolutie 1325 en haar volgresoluties en van de bepalingen van het CEDAW-verdrag als doelstellingen van het Vlaams buitenlands en ontwikkelingsbeleid;
 - de verzekerde aanwezigheid van genderexpertise v/m in alle afvaardigingen (conferenties, EU, Raad van Europa...);
 - de integratie van het gelijkheidsperspectief v/m in alle gecoördineerd multilateraal beleid;
 - duidelijke en open communicatiekanalen en systematisch overleg over de agenda en inhoud van internationale fora. De vertegenwoordiging en informatie-uitwisseling m.b.t. internationale fora vraagt om een heldere regeling en wordt bij voorkeur decretaal bepaald;
 - de aanstelling van een coördinerend Vlaams ambassadeur speciaal belast met de afstemming van beleidskwesties en standpunten gelijkheid v/m op het Vlaams internationaal beleid, op internationaal en wereldniveau en binnen het departement Vlaanderen Internationaal, inclusief 'supervisie' over de afdelingen – VAIS, FAT, export en toerisme (naar model van de VS);
 - de opname van de Nederlandstalige Vrouwenraad, koepel van de Vlaamse (vrouwen)verenigingen, in de Strategische Adviesraad Internationaal Vlaanderen en het betrekken van de Vrouwenraad bij alle relevante overleg.

5.2.3. Meer en versnelde doorstroming van vrouwen naar topfuncties in de administratie d.m.v.:

- een intensere ondersteuning van het beleid van de dienst Emancipatiezaken en een systematische en betere toepassing van de ontwikkelde instrumenten voor de bevordering van de gelijkheid v/m;
- een bijstelling van de streefcijfers voor top- en andere leidinggevende functies in de Vlaamse administratie en instellingen met het oog op een 50/50 v/m-verhouding op middellange termijn (2020), gekoppeld aan de introductie van quota indien het groeipad van de streefcijfers op jaarbasis niet gehaald wordt;

- een verdere en sterkere sensibilisering van de leden van de regering, van de top- en leidinggevende ambtenaren voor de realisatie van de v/m-gelijkheid binnen een gericht benoemingsbeleid;
- de introductie van een maatregel die verzekert dat maximum 2/3 van de kandidaten voor leidinggevende en topfuncties van hetzelfde geslacht zijn;
- systematische en jaarlijkse opvolging van de streefcijfers;
- de opname van de stand van zaken van de streefcijfers in de beoordeling/evaluatie van leidinggevende ambtenaren;
- systematische en regelmatig herhaalde gendertraining voor de topambtenaren en de leden van de regering;
- in het bijzonder op vrouwen gerichte initiatieven en begeleiding om hun zelfvertrouwen te verhogen en hen aan te sporen zich kandidaat te stellen en om in te werken op hun (zelf)perceptie m.b.t. leidinggevende functies;
- herwerking van de beschrijving van leidinggevende functies vanuit genderperspectief.

5.2.4. Een sterkere nadruk op gelijkheid v/m in het onderwijs d.m.v.:

- de expliciete opname van de bevordering van gelijkheid v/m als globale doelstelling van het onderwijs;
- een onderzoek en evaluatie van bestaande maatregelen en projecten m.b.t. het voorkomen, het bestrijden en het doorbreken van stereotiepe beeldvorming v/m en van seksisme en m.b.t. de bevordering van attitudes die uitgaan van gelijkheid v/m. Dit met het oog op de identificatie van good practices, obstakels, tekortkomingen en mogelijke verbeteringen van het beleid en de opstelling van een plan van aanpak;
- de uitwerking en systematische integratie in het onderwijs van specifieke empowerende projecten die het zelfvertrouwen en de (academische) zelfperceptie van meisjes versterken;
- de ontwikkeling van lespakketten/vormingspakketten voor alle niveaus van het onderwijs, inclusief de lerarenopleidingen, die seksistische opvattingen en gedrag, stereotiepe beeldvorming v/m en stereotiepe studie- en beroepskeuzes counteren;
- de opname van 'bevordering van gelijkheid voor vrouwen en mannen' als basiscompetentie in de lerarenopleiding;
- regelmatige informatiecampagnes gericht op meisjes aan universiteiten om ervoor te zorgen dat het aantal vrouwen in diplomatieke dienst toeneemt;
- de ontwikkeling van methodieken en materiaal voor leerkrachten, jeugdwerkingen, opvoedingswinkels ... om geweld te voorkomen en geweldloosheid te bevorderen, inclusief weerbaarheidstraining en geweldloze conflicthantering;
- de opname van een aangepaste 'module vrouwenrechten' (met informatie over o.a. CEDAW, Peking-Actieplatform, Resolutie 1325 en haar volgresoluties,...) in het lescurriculum van verschillende opleidingen aan de universiteiten en hogescholen, waaronder de rechtenopleiding en de lerarenopleiding.

5.2.5. Afstemming van het ontwikkelingsbeleid op bevordering van de gelijkheid v/m d.m.v. :

- de opname van 'bevordering van vrouwenrechten en van gelijkheid v/m' als specifieke doelstelling én sector voor het Vlaams ontwikkelingsbeleid door:
 - ~ 'bijdragen tot de gelijkheid v/m' eveneens in te schrijven in de principes van de samenwerking in art. 4 van het kaderdecreet voor ontwikkelingssamenwerking (11 december 2006);
 - ~ 'bevordering van gelijkheid v/m' niet enkel als transversaal aspect van het beleid te weerhouden, maar ook als sectorale doelstelling uit te werken;
- de opstelling van een globale gendernota voor het ontwikkelingsbeleid conform de verplichtingen in samenhang met het CEDAW-verdrag, Resolutie 1325 en haar volgresoluties en conform de aanbevelingen van de Vierde Wereldvrouwenconferentie (Peking Actieplatform, 1995) en de Caïro Bevolkingsconferentie (1994);
- de creatie van een budgetlijn of de vrijmaking van budgetten binnen de enveloppe van de Vlaamse ontwikkelingscoöperatie, gericht op empowerment van vrouwen en vrouwenorganisaties, bevordering van vrouwenrechten, preventie en bestrijding van geweld;
- financiële steun voor de ontwikkeling van 'nationale' instellingen en strategieën voor gelijkheid, waaronder steun voor 'nationale' actieplannen in uitvoering van Resolutie 1325 en steun voor de vrouwenorganisaties die ijveren voor vrede en vrouwenrechten;
- 'aandacht voor de gelijkheid v/m en voor de positie van vrouwen' te weerhouden als criterium voor de ontwikkelingsrelevantie van acties;
- (in partnerlanden) steun aan de uitbouw van een onafhankelijke instelling voor observatie van vrouwenrechten;
- (in partnerlanden) steun aan acties en programma's die de deelname van vrouwen aan het democratisch proces en de politieke besluitvorming bevorderen;
- expliciete steun in noodhulpprogramma's voor projecten gericht op empowerment en op deelname van vrouwen en meisjes aan besluitvorming, waaronder steun voor programma's i.v.m. seksuele en reproductieve rechten;
- (in partnerlanden) regelmatige consultaties met lokale vrouwen en vrouwenorganisaties, waarbij ze regelmatig betrokken worden bij briefings en consultatierondes en door de vergemakkelijking van participatie van vrouwen aan dergelijke consultaties (= deel van 'ownership');
- steun voor projecten of geormerkte programma's van internationale organisaties gericht op empowerment van vrouwen en vrouwenorganisaties, op het betrekken van vrouwen bij vredesopbouw en op de verbetering van de maatschappelijke positie van vrouwen in gewapende conflicten;
- controle en verzekering dat in door Vlaanderen ondersteunde programma's voor conflictpreventie, conflictbeheersing en vredesopbouw het gelijkheidsperspectief v/m ten volle geïntegreerd wordt;
- steun voor programma's die mannen bewust maken van de gelijkheid v/m.

5.2.6. Een aangehouden mediaproject dat de gelijkheid v/m promoot d.m.v.:

- sensibiliseringsacties die mensen ervan bewustmaken dat seksistisch gedrag en/of vernederende beelden in de media en in de reclame onaanvaardbaar zijn;
- de opname van een module 'niet-seksistische en evenwichtige beeldvorming v/m' in het curriculum van alle 'media'-opleidingen;
- een charter/engagementscontract met de audiovisuele en geschreven media als partners in het gelijkheidsbeginsel v/m
- een databank met 'goede praktijken' en een handleiding voor mediamakers (inclusief reclamemakers) en adverteerders m.b.t. niet-seksistische, evenwichtige en empowerende beeldvorming;
- een grootschalig onderzoek naar seksisme en seksistische boodschappen en hoe dit alles vermeden kan worden in de audiovisuele media, tekstboeken, speelgoed, video- en computerspelletjes, reclame... .

5.2.7. Decretale verankering van de mainstreaming van een gelijkheidsperspectief v/m in alle beleid d.m.v.:

een bijsturing van het kaderdecreet gelijke kansen en gelijke behandeling van 2008 en decretaal vastgelegde maatregelen (waaronder budgettaire) om te verzekeren dat binnen elke administratieve dienst en overheidsinstelling het proces van gendermainstreaming v/m plaatsvindt, o.a. door:

- ~ de uitbouw en versterking van interne structuren (cel en netwerk v/m gelijkheid);
- ~ de vastlegging van gepaste middelen (mandaat, personeel, budgetten);
- ~ regelmatige vorming en competentieontwikkeling voor alle personeelsleden, met bijzondere aandacht voor personen in topfuncties en op leidinggevend niveau, m.b.t. de integratie van een v/m-gelijkheidsperspectief in het beleid;
- ~ trainingen voor alle personeelsleden om hen te sensibiliseren voor stereotypen v/m en (al dan niet bewuste) seksistische opvattingen, attitudes en gedrag;
- ~ regelmatige evaluatie en update van het beleid met het oog op de maximalisering van de resultaatgerichtheid, inclusief rapportage aan het parlement;
- ~ structurele samenwerking met de Nederlandstalige Vrouwenraad;
- ~ systematische verzameling van naar geslacht opgesplitste gegevens op basis van een uitbreiding van de gegevens van VRIND;
- ~ systematische publicatie en verspreiding in het Nederlands van een aantal kerndocumenten voor vrouwenrechten, met aandacht voor hun implicaties en mogelijke invulling door het beleid op verschillende niveaus;
- ~ rapportage over de vorderingen van het beleid in uitvoering van het decreet, tweejaarlijks ter bespreking en bijsturing voorgelegd aan het parlement;
- ~ verzekering van de aanwezigheid van (voldoende) genderexpertise in alle adviserende en uitvoerende organen van het beleid, inclusief de Deelbeleidsraad internationaal beleid;
- ~ decretale verankering van een perspectief v/m in alle onderzoeken, projecten en programma's en de verzekering van de aanwezigheid van een of meerdere deskundigen in de stuurgroepen of begeleidingscomités.

5.2.8. Bijsturing van het decreet over het Vlaams Vredesinstituut d.m.v.:

een wijziging van het mandaat van het Vlaams Vredesinstituut zodat expliciet aangegeven wordt dat het mee uitvoering moet geven aan Resolutie 1325 en haar volgresoluties in Vlaanderen en in alle Vlaams beleid, met name door:

- ~ de integratie van een v/m-perspectief in de educatieve, wetenschappelijke en informatieve opdracht van het Vredesinstituut ;
- ~ specifieke aandacht voor vrouwen en vrede als apart hoofdstuk doorheen de opdrachten van het Vredesinstituut (waaronder opvolging van het internationaal beleid/ Resoluties 1325, 1820, 1888, 1889 en 1960 van de VN-Veiligheidsraad);
- ~ opleiding en vorming van het personeel m.b.t. vrouwenrechten en gelijkheid v/m;
- ~ de opname van de Nederlandstalige Vrouwenraad, als vertegenwoordiger van het vrouwenmiddenveld, in de bij decreet bepaalde categorieën van vertegenwoordigers in de Raad van Bestuur van het Vredesinstituut.

5.2.9. Integratie van vrouwenrechten en gelijkheid v/m in vredeseducatie en in alle door Vlaanderen gesteunde vredesinitiatieven d.m.v.:

- de integratie van 'bevordering van vrouwenrechten en gelijkheid v/m' in de opdrachten van het Vlaams Vredesinstituut en van CANON, dat een belangrijke rol heeft in de ontwikkeling van dergelijke projecten;
- maatregelen om te verzekeren dat bestaande initiatieven voor vredeseducatie systematisch en op volwaardige wijze een v/m-gelijkheidsperspectief meenemen in hun campagnes en vormingen en in de informatie die ze verspreiden. Dit kan decretaal verankerd worden via het decreet op de mainstreaming van een gelijkheidsperspectief v/m in alle Vlaams beleid.

5.2.10. Preventie en bestrijding van geweld op vrouwen d.m.v.:

- de uitwerking van een Vlaams actieplan of plan van aanpak voor preventie en bestrijding van alle vormen van geweld (zie definitie in deze brochure);
- (op Vlaams en internationaal niveau) maatregelen en investeringen die een vredeseconomie en 'groene economie' bevorderen en die de oorlogseconomie (zwarte markt, parallelle economieën, wapenhandel, illegale en/of illegitieme exploitatie of handel in natuurlijke rijkdommen en grondstoffen,...) aan banden leggen;
- steun voor een sterk VN-verdrag over de wapenhandel, dat de productie en handel in wapens aan banden legt, met een strikt en transparant rapportage- en controlesysteem en waarin het vrouwenrechtenperspectief ten volle geïntegreerd is;
- regelmatig terugkerende campagnes die mensen ervan bewustmaken dat alle vormen van geweld op vrouwen en meisjes, gebruik van geweld en misbruik van macht/gezag in het algemeen, onaanvaardbaar zijn;
- een onderzoek naar de maatregelen die in en door Vlaanderen genomen (kunnen) worden om geweld op vrouwen en meisjes te voorkomen en beter te counteren;
- de integratie van 'geweldpreventie en de strijd ertegen' in het leerprogramma van studierichtingen en opleidingen die voorbereiden op beroepen die met deze problematiek in aanraking kunnen komen, zoals leerkrachten, artsen, psychologen, maatschappelijk werkers, interculturele bemiddelaars....

BIJLAGEN

Bijlage I. Overzicht van internationale mensenrechtenstandaards

1. United Nations: Legally Binding Instruments

1.1. International Treaties

- ✓ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (1979)
- ✓ Optional Protocol to the International Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (1999)
- ✓ Convention relating to the Status of Refugees (1951), as amended by the Protocol relating to the Status of Refugees (1967)
- ✓ Convention on the Reduction of Statelessness (1961)
- ✓ International Covenant on Civil and Political Rights (1966)
 - Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights (1966)
 - Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, aiming at the abolition of Death Penalty
- ✓ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (1966)
- ✓ Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (1984)
 - Optional Protocol to the Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (1999)
- ✓ Convention on the Rights of the Child (1989)
 - Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict (2000)
 - Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography (2000)
- ✓ Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others (1949)
- ✓ Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime (2000)
- ✓ Rome Statute of the International Criminal Court (1998)
- ✓ Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (1949)
 - Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949 and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), (1977)
 - Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949 and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), (1977)
- ✓ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (1948)
- ✓ Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes Against Humanity (1968)
- ✓ International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance (2006) (not yet into force)

De teksten van deze verdragen kunnen gedownload worden van de website van de VN Hoge Commissaris voor de Mensenrechten: <http://www2.ohchr.org/english/law/>

1.2. United Nations Security Council Resolutions

1.2.1. On Women, Peace and Security

- ✓ United Nations Security Council Resolution 1325 (31 October 2000)
- ✓ United Nations Security Council Resolution 1820 (19 June 2008)
- ✓ United Nations Security Council Resolution 1888 (30 September 2009)
- ✓ United Nations Security Council Resolution 1889 (5 October 2009)
- ✓ United Nations Security Council Resolution 1960 (16 December 2010)

1.2.2. On the Protection of Civilians in Armed Conflict

- ✓ United Nations Security Council Resolution 1265 (17 September 1999)
- ✓ United Nations Security Council Resolution 1296 (19 April 2000)

1.2.3. On the Children and Armed Conflict

- ✓ United Nations Security Council Resolution 1261 (30 August 1999)

1.2.4. On the Situation in Africa, Refugee Camps

- ✓ United Nations Security Council Resolution 1208 (19 November 1998)

De teksten van deze resoluties kunnen gedownload worden van de website van de VN-Veiligheidsraad: http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions.html

2. United Nations: International Standards

Aanvullend op het internationaal recht zijn er andere instrumenten zoals verklaringen, principes, richtlijnen en aanbevelingen die direct relevant zijn voor de implementatie van Resolutie 1325 en aanverwante resoluties (1820,1888,1889 en 1960). Hieronder vindt u een beperkte selectie van enkele instrumenten.

2.1. Wereldconferenties

- ✓ Wereldconferentie over mensenrechten. Verklaring en Actieprogramma van Wenen (Wenen, 1993) [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(symbol\)/a.conf.157.23.en](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(symbol)/a.conf.157.23.en)
- ✓ Internationale Conferentie over Bevolking en Ontwikkeling (ICPD) Actieprogramma (Caïro, 1994) <http://www.un.org/popin/icpd2.htm>
- ✓ Verklaring en Aanbevelingen van de Vierde Wereldvrouwenconferentie (Peking, 1995) <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/official.htm>

2.2. Andere

- ✓ Verklaring over de uitbanning van geweld op vrouwen (VN-Algemene Vergadering, A/Res/48/104, 1993) <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>
- ✓ Windhoek Declaration and Namibian Plan of Action on Mainstreaming a Gender Perspective in Multidimensional Peace Support Operations http://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/windhoek_declaration.pdf

Bijlage II. Aanbevolen lectuur⁹¹

Bouta, Tjeard; Frerks, Georg en Bannon Ian (2005), *Gender, Conflict and Development*, The World Bank

Literatuurstudie over gender, gewapende conflicten en ontwikkeling en analyse van de genderdynamieken in burgeroorlog(en). Met praktische beleidsvoorstellen voor postconflict reconstructie en ontwikkelingsbeleid, uitgaande van terreinervaringen en 'models of good practice' http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/2004/11/15/000090341_20041115142901/Rendered/PDF/30494.pdf (Engels)

Denham, Tara (2008), *Police Reform and Gender*, DCAF, OSCE/ ODIHR, UN INSTRAW

Referentie-instrument voor hervorming van politiediensten vanuit genderperspectief, met voorbeelden van op het terrein en praktische tips. Met bijzondere aandacht voor de situatie van landen die zich in postconflict- of transitiefase bevinden. De publicatie is deel van de toolkit '*Justice Reform and Gender. Gender and Security Sector Reform Toolkit*' <http://www.dcaf.ch/Publications/Series/Detail?lng=en&id=47344> (Engels en Frans)

Fonds des Nations Unies pour la population (2010), *Conflicts, crises et renouveau: changement au fil des générations*, Etat de la population mondiale 2010, UNFPA

Rapport over de effecten van oorlogen en humanitaire crisissen op mensen en menselijke verhoudingen op lange termijn. Met persoonlijke verhalen en bijzondere aandacht voor de uitvoering van Resolutie 1325 en voor indicatoren m.b.t. reproductieve gezondheid <http://www.unfpa.org/swp/2010/web/fr/index.shtml> (Frans en Engels)

Genderforce (2007), *Good and Bad Examples. Lessons learned from working with United Nations Resolution 1325 in International Missions*, Genderforce

Overzicht van concrete voorbeelden van op het terrein (goede en slechte) over hoe in civiele of militaire operaties vrouwenrechten bevorderd kunnen worden. Met aandacht voor diverse onderwerpen zoals empowerment van lokale politievrouwen, effecten van stress, alcohol en groepsdruk, voordelen van heterogeen samengestelde groepen, voordelen van vrouwelijke politieagenten... [http://www.genderforce.se/dokument/Good and bad examples English A4.pdf](http://www.genderforce.se/dokument/Good%20and%20bad%20examples%20English%20A4.pdf) (Engels)

Huyse, Luc (2009), *All Things pass except the Past*, AWEPA

Leidraad voor de verschillende manieren waarop men met een traumatisch verleden van oorlog, burgeroorlog, brutale repressie en grove schendingen van mensenrechten als samenleving kan en zou moeten omgaan. Met voorbeelden uit verschillende contexten en landen http://www.awepa.org/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=15&Itemid=11 (Engels en Frans)

Luciak, Ilja (2008), *Parliamentary Oversight of the Security Sector and Gender*, DCAF, OSCE/ODIHR, UN INSTRAW

Over het belang van parlementaire controle over de veiligheidssector en over de voordelen van de integratie van een genderperspectief in dit werk. Met tips en aanbevelingen en met bijzondere aandacht voor parlementair werk in omstandigheden van oorlog en postconflict. De brochure is deel van de twaalfdelige toolkit '*Justice Reform and Gender. Gender and Security Sector Reform Toolkit*' <http://www.dcaf.ch/Publications/Series/Detail?lng=en&id=47344> (Engels en Frans)

⁹ Alle linken naar de publicaties werden geconsulteerd in de periode november-december 2010.

Naraghi Anderlini, Sanam; Tirman, John; et. al. (2010), *What the Women Say. Participation and UNSCR 1325? A Case Study Assessment*, International Civil Society Action Network and the MIT Center for International Studies

Kritische analyse van de tekortkomingen in de uitvoering van Resolutie 1325: weergave van de onderzoeksresultaten en van de ervaringen van vrouwen inzake vrede en veiligheid in Liberia, Sri Lanka, Aceh, Palestina/Israël, Colombia en Oeganda. Met aanbevelingen voor het beleid http://web.mit.edu/cis/pdf/WomenReport_10_2010.pdf (Engels)

Quast, Shelby (2008), *Justice Reform and Gender*, DCAF, OSCE/ODIHR, UN INSTRAW

Handleiding over institutionele hervormingen van het justitieapparaat, aanvaarding van nieuwe wetgeving en toegang tot het recht in een postconflict- en transitiecontext, met bijzondere aandacht voor de genderdimensie hiervan en met aanbevelingen die zo geformuleerd zijn dat ze aangepast kunnen worden aan verschillende situaties. De brochure is deel van de twaalfdelige toolkit 'Justice Reform and Gender. Gender and Security Sector Reform Toolkit' <http://www.dcaf.ch/Publications/Series/Detail?lng=en&id=47344> (Engels en Frans)

Quast, Shelby (2008), *Justice Reform and Gender. Gender and Security Sector Reform Toolkit*, Eds. Megan Bastick and Kristin Vasalek, DCAF, OSCE/ODIHR, UN INSTRAW

Toolkit bestaande uit twaalf praktische handleidingen die vanuit genderperspectief verschillende facetten van de hervorming van de veiligheidssector behandelen. Met aandacht voor meerdere onderwerpen (hervorming van de politie, defensie, justitie en het strafrecht, de rol van parlementen, de uitwerking en monitoring van het nationaal veiligheidsbeleid, gendertrainingen voor veiligheidspersoneel...) in een context van postconflict of transitie, met voorbeelden uit de praktijk en tips voor de integratie van een genderdimensie in het beleid <http://www.dcaf.ch/Publications/Series/Detail?lng=en&id=47344> (Engels en Frans)

Rehn, Elisabeth & Johnson Sirleaf, Ellen (2002), *Women, War and Peace. The Independent Experts' Assessment on the Impact of Armed Conflict on Women and Women's role in Peace-Building*, Progress of the World's Women 2002 (Volume 1), UNIFEM

Stand van zaken van de verschillende posities en rollen van vrouwen in de context van oorlog en vredesonderhandelingen. Met aandacht voor verschillende thema's: geweld op vrouwen, vrouwen op de vlucht, gezondheid, hiv/aids, inzet van vrouwen voor vrede, recht, macht van de media, conflictpreventie en reconstructie. Rijk geïllustreerd met voorbeelden en met praktische aanbevelingen voor het beleid http://www.unifem.org/attachments/products/MediaKit_fre.pdf (samenvatting in Frans); http://www.unifem.org/materials/item_detail.php?ProductID=17 (Engels)

OECD, Development Assistance Committee, Working Party on Gender Equality (2003), *Conflict, Peace-Building, Disarmament, Security*, Gender Equality Tip Sheets, OECD

Losbladige reeks 'fact sheets' over verschillende thema's in verband met oorlog en vrede, vanuit genderperspectief. Thema's: vluchtelingen, postconflict reconstructie, politiebeleid, de inzet van vrouwen voor vrede en ontwapening, massavernietigingswapens, lichte wapens, DDR, mijnen, humanitaire hulp en de genderdimensie van ontwapening en ontwikkeling. Met aanbevelingen voor het beleid, juridisch referentiekader en tips voor verdere lectuur. Te downloaden per thematisch onderdeel (via ingeven van titel en rubriek) <http://www.oecd.org/dataoecd/3/14/1896632.pdf> (Engels)

UNIFEM (2010), *Resources on Women, Peace and Security*, UNIFEM (part of UN Women)

Collectie rapporten die het werk van UNIFEM voor de uitvoering van Resolutie 1325 sinds 2005 weergeven, met aandacht voor early warning, vredesprocessen, vredeshandhaving, postconflictplanning en -financiering, politiehervormingen, transitie recht. Met tips en aanbevelingen om de uitvoering van Resolutie 1325 te verbeteren <http://www.unifem.org/materials> (Engels)

UNIFEM, Department of Peacekeeping Operations, Department of Political Affairs and UNDP (2010), *1325+10 Women Count for Peace. The 2010 Open Days on Women, Peace and Security*, United Nations

Weergave van 25 ontmoetingen met vrouwelijke vredesactivisten die hun visie op de oplossing van het conflict en op vredesopbouw in hun land toelichten. Met aandacht voor gemeenschappelijke prioriteiten én voor verschillen, en met voorstellen om vrouwen beter te beschermen en om de vrede te bevorderen http://www.unifem.org/materials/item_detail.php?ProductID=183 (Engels)

UNIFEM (2006), *CEDAW and Security Council Resolution 1325: A Quick Guide*, Women, Peace & Security, UNIFEM

De publicatie geeft aan hoe en in welke domeinen Resolutie 1325 en het CEDAW-verdrag (1979) elkaar wederzijds versterken en hoe hun impact vergroot kan worden. De brochure geeft een beknopt overzicht van de inhoud van beide instrumenten, van hun gemeenschappelijke kenmerken en van de manier waarop beide ingezet kunnen worden. Met de teksten van het verdrag en van de resolutie als bijlage http://www.unifem.org/materials/item_detail.php?ProductID=104 (Engels)

Moser, Annelise, 2007, *Women Building Peace and Preventing Sexual Violence in Conflict-Affected Contexts: A Review of Community-Based Approaches*, UNIFEM

Overzicht van goede praktijken op vlak van preventie van seksueel en gendergebonden geweld en van deelname van vrouwen aan vredesopbouw. Thema's: vredesopbouw en conflictoplossing, verzoening, betere toegang tot justitie, toegang tot diensten en systemen om conflicten te monitoren, sensibilisering en attitudewijziging. Met aandacht voor weerstanden en obstakels, en voorbeelden van succesvolle deelname van vrouwen aan processen van vredesopbouw. Criteria voor de selectie van de voorbeelden waren: eenvoudige initiatieven, maar toch vernieuwend en uitgaand van de lokale gemeenschappen. Met voorbeelden uit Liberia, Afghanistan, Haïti, Rwanda, Timor-Leste en Oeganda http://www.unifem.org/materials/item_detail.php?ProductID=112 (Engels)

United Nations (2002), *Women Peace and Security. Study submitted by the Secretary-General pursuant to Security Council Resolution 1325 (2000) and Report on Women, Peace and Security (S/2002/1154)*, United Nations

Studie die een overzicht geeft van de impact van gewapende conflicten op vrouwen en meisjes, de rol van vrouwen in vredesopbouw en de genderdimensies van vredesprocessen en conflictoplossing. Thema's: impact van gewapende conflicten, het internationaal juridisch kader, vredesprocessen, vredesoperaties, humanitaire operaties, ontwapening, DDR, reconstructie en rehabilitatie.

Met aanbevelingen voor het beleid. De studie vormt de basis van het rapport S/2002/1154, dat op 16 oktober overhandigd werd aan de VN-Veiligheidsraad.

<http://www.un.org/womenwatch/daw/public/eWPS.pdf> (studie; enkel in het Engels);

<http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=S/2002/1154&Lang=E> (Engels en Frans)

Bijlage III. Interessante websites¹⁰²

1. Internationale instellingen

UN WOMEN: <http://www.unwomen.org> *****

Website van de VN-instelling voor gendergelijkheid en empowerment van vrouwen met informatie over geweld op vrouwen, vrede en veiligheid, leiderschap en participatie, nationale planning en budgetten, economisch empowerment en de Millennium Ontwikkelingsdoelstellingen. De rubriek 'materials' geeft toegang tot minidatabanken waarin je kan zoeken volgens thema, type informatie en/of regio. Interessante links naar: Women Watch, I Know Politics en het Virtueel kenniscentrum om geweld op vrouwen te stoppen.

UN WOMEN WATCH: <http://www.un.org/womenwatch> *****

VN-referentiewebsite met alle mogelijke informatie over vrouwen en gendergelijkheid en met interessante links naar verschillende VN-eenheden, activiteiten en nieuws over gendergelijkheid en vrouwen. Met minidatabank over vrouwen en gender: bronnenmateriaal (statistische gegevens en indicatoren), thematische kwesties, VN-conferenties, internationale verdragen en verdragscomités, interregionale informatie over vrouwen wereldwijd...

UN WOMEN AND PEACE AND SECURITY: <http://www.un.org/womenwatch/feature/wps> *****

Website met alle officiële documenten en besluiten inzake de implementatie van VN-Veiligheidsraad Resolutie 1325 op niveau van de VN en op landenniveau. Interessante links naar o.a. de verschillende Nationale Actieplannen 1325 en relevante besluiten van de Peace Building Commission

INTER-PARLIAMENTARY UNION: <http://www.ipu.org/english/home.htm> ****

Website met naast een overzicht van de werkzaamheden en besluiten van het parlement, tal van interessante publicaties (rapporten, tijdschrift, boeken en handboeken voor parlementsleden) over diverse onderwerpen, waaronder vrouwenrechten. Met meerdere databanken, o.a. 'vrouwen in het parlement' en 'vrouwen en politiek'

2. Niet-gouvernementele organisaties

PEACEWOMEN: <http://www.peacewomen.org> *****

Eén van de referentiesites voor allerlei informatie over Resolutie 1325 en haar volgresoluties, met nieuws over de laatste ontwikkelingen inzake de opvolging en uitvoering ervan. Met verschillende databanken over studies, rapporten, bronnen- en vormingsmateriaal, over evenementen en conferenties over vrouwen en vrede wereldwijd en over organisaties die actief zijn op vlak van de uitvoering van Resolutie 1325 en vrouwen, ontwikkeling en vrede

GENEVA CENTRE FOR DEMOCRATIC CONTROL OF ARMED FORCES (DCAF): <http://www.dcaf.ch> ****

Website met informatie (onderzoek, rapporten) over verschillende onderwerpen: gender en veiligheid, maatschappij-opbouw, mensenrechten en de rechtsstaat, staatsveiligheid, vredesopbouw en SSR, politie- en douanebeleid, de rol van parlementen, privatisering van de veiligheidssector, hervorming van defensie en niet-traditionele rollen voor de strijdkrachten

¹⁰ Sterindicaties: 5 *****: uitmuntend; 4 ****: zeer goed; 3 ***: goed

ASSOCIATION POUR LES DROITS DE LA FEMME ET LE DEVELOPPEMENT (AWID): *****
<http://www.awid.org/fre>

Website met informatie over uiteenlopende onderwerpen in verband met vrouwenrechten, waaronder vrouwen, vrede en gewapende conflicten. De zoekknop op de startpagina geeft snel en overzichtelijk toegang tot de informatie op de website, waarna de opzoeking verder verfijnd kan worden naargelang regio, deelthema, datum van publicatie, AWID-programma en type bericht (analyse, interview, aankondiging, oproep tot actie, nieuws...).

3. Onderzoekinstellingen

BRIDGE: <http://www.bridge.ids.ac.uk/> *****

BRIDGE is een onderzoeks- en informatieprogramma dat kennis genereert en informatie verspreidt over ontwikkeling en gender met als doel de kloof te dichten tussen de academische wereld, de theorie, het beleid en de praktijk. Ze produceren bibliografieën, een nieuwsbrief en 'bronnenmateriaal' zoals de Cutting Edge Packs en Briefings over meerdere thema's. Met informatie over verschillende onderwerpen (CEDAW, gendermainstreaming, empowerment, armoede, gezondheid, gender en gewapende conflicten...) en met een databank van deskundigen.

THE BOSTON CONSORTIUM ON GENDER, SECURITY AND HUMAN RIGHTS:
<http://www.genderandsecurity.umb.edu> *****

Het Consortium (2002) bundelt kennis en informatie over gender, gewapende conflicten en veiligheid in relatie tot het stoppen van gewapende conflicten en de opbouw van duurzame vrede. Website met diverse teksten en een bibliografisch overzicht van wetenschappelijk onderzoek naar o.a. gender, veiligheid en mensenrechten, en gendermainstreaming.

ELDIS GENDER RESEARCH GUIDE: <http://www.eldis.org> *****

Website met kennis en informatie over alle mogelijke onderwerpen vanuit genderperspectief, waaronder conflict en veiligheid, educatie, gender en participatie. Met zowel bibliografische overzichten van de bestaande literatuur als informatieve dossiers. De rubriek '*events and announcements*' geeft een overzicht van universitaire conferenties, opleidingen en vormingen.

INTERNATIONAL CENTER FOR RESEARCH ON WOMEN: <http://www.icrw.org> ***

International Center for Research on Women verenigt onderzoekers uit verschillende domeinen van de sociale wetenschappen die hun specialisatie combineren met genderexpertise. Website met publicaties over verschillende onderwerpen, waaronder geweld op vrouwen, armoedebestrijding, (economische) empowerment van vrouwen en reproductieve gezondheid

PEACE RESEARCH INSTITUTE OSLO (PRIO): <http://www.prio.no/> *****

PRIO verricht onderzoek naar diverse aspecten van vrede en gewapende conflicten, waaronder gender, vrede en conflicten. Heel wat materiaal (artikelen, onderzoeksrapporten) kan online geconsulteerd of gedownload worden. Het tijdschrift van PRIO kan geconsulteerd worden per jaar of via de specifieke zoekrobot voor het tijdschrift <http://jpr.sagepub.com>.

CODESRIA: <http://www.codesria.org/?lang=fr> ***

CODESRIA, Conseil pour le Développement de la Recherche en Sciences Sociales en Afrique, is een samenwerkingsverband van sociale wetenschappers uit verschillende Afrikaanse landen. De website geeft toegang tot meerdere soorten informatie over verschillende onderwerpen: bibliografische catalogen, monografieën en wetenschappelijke artikels. In de publicaties is er ook aandacht voor gender.

Colofon en copyright

Auteur en dankwoord

Deze publicatie werd geschreven door Maggi Poppe, medewerkster van de Nederlandstalige Vrouwenraad, op basis van een gelijkaardige publicatie voor AWEPA/Nederlandstalige Vrouwenraad door de auteur. Maggi wenst de volgende personen te bedanken voor hun waardevolle bijdragen en commentaren: Pascale Allard, Sabine de Bethune, Veerle De Roover, Katlijn Malfliet, Anne Rowie, Leen Scheerlinck, Katrin Verstraete en Francly Van der Wildt.

Gepubliceerd door de Nederlandstalige Vrouwenraad vzw, 2012

Nederlandstalige Vrouwenraad

Middaglijnstraat 10

1210 Brussel

Belgium

Tel. +32 02 229 3819

Fax +32 02 229 3866

nvr@amazone.be

© Nederlandstalige Vrouwenraad

Alle rechten voorbehouden. Deze publicatie of fragmenten eruit mogen overgenomen en verder verspreid worden mits vermelding van de bron. Vertalingen zijn eveneens toegestaan onder dezelfde voorwaarde.